

Slimme kleuters!!!!

Hoe gaan we er mee om?????

Ik kan lezen!!!!

En hoe nu verder????

Auteur:	Gea Schapelhouman
Studentnummer:	1023343
Titel:	De lezende kleuter: Ik kan lezen, En nu verder??
Ondertitel:	Mogelijkheden voor lezende kleuters
Opleiding:	Master Sen
Leerroute:	Remedial Teacher PO
Onderwijsinstelling:	Christelijke Hogeschool Windesheim Stenden Hogeschool
Begeleid door:	Willy Hoekstra
Datum:	Juni 2011

Inhoudsopgave

Inhoudsopgave.....	2
Samenvatting.....	4
Hoofdstuk 1 Inleiding.....	
1.1 Introductie school.....	5
1.2 Verlegenheidssituatie	6
1.3 Vraagstelling.....	6
1.4 Doelstelling.....	6
1.5 Onderwerp.....	6
Hoofdstuk 2 Theoretisch kader	
2.1 Inleiding	8
2.1 Taalontwikkeling.....	8
2.2 Wat houdt geletterdheid in?.....	9
2.3 Wat beveelt de literatuur aan op het gebied van lezen aan te bieden in de kleutergroepen?.....	11
2.4 Hoe kun je, als leerkracht in groep 1 of 2, het beste omgaan met kinderen die al kunnen lezen?.....	13
2.5 Wat zegt de methode Schatkist over differentiatie mogelijkheden met betrekking tot het aanvankelijk leesproces in de groepen 1 en 2?	14
2.6 Aan welke eisen moet de verrijkingstof voldoen volgens schatkist en de literatuur?	15
2.7 Welke consequenties heeft de extra uitdaging en begeleiding voor de doorgaande lijn van groep 2 naar groep 3?.....	15
2.8 Is de huidige leesmethode in groep 3 Veilig Leren lezen geschikt voor kinderen die begin groep 3 al kunnen lezen?.....	16
Hoofdstuk 3 Beschrijving van het onderzoek.....	
3.1 Inleiding.....	17
3.2 Startvraag en deelvragen.....	17
3.3. Probleem en doelstelling.....	17
3.4 Respondenten.....	18
3.5 Onderzoeksinstrumenten.....	18
Hoofdstuk 4 Resultaten van het praktijkonderzoek.....	
4.1 Resultaten van het onderzoek...onder leerkrachten van groep 2...	21
4.2 Resultaten van het onderzoek onder leerkrachten van groep 3.....	25

4.3	Resultaten van het vraaggesprek met enkele lezende kleuters.....	28
4.4	Resultaten van de enquête onder de ouders van de lezende kleuters	28
4.5	Resultaten verrijking kleuter met ontwikkelingsvoorsprong.....	29
4.6	Resultaat enquête directielid	30
Hoofdstuk 5	Conclusies en aanbevelingen.....	
5.1	Conclusies en aanbevelingen.....	32
Nawoord.....		38
Literatuurlijst.....		39

- Bjlagen: 1. Enquête de lezende kleuter in groep 2. voor leerkrachten van groep 2)
2. Enquête de lezende kleuter in groep 2 voor leerkrachten van groep 3)
 3. Vraaggesprek met de doelgroep: de lezende kleuter.
 4. Vragenlijst voor de ouders van de lezende kleuter.
 5. Signalering ontwikkeling tussendoelen beginnende geletterdheid.
 6. Enquête verrijking begaafde kleuter
 7. Observatiepunten mondelinge taalontwikkeling (Schatkist)
 8. Signaleringslijst voor kleuters. (Expertisecentrum Nederlands)
 9. Kleuters die willen/beginnen met lezen:suggesties voor ouders
(www.hoogbegaafdvlaanderen.be)
 10. Groepsoverzicht beginnende geletterdheid. (W. de Jong, schoolbegeleider)
 11. Meerjarenplan.
 12. De 7 Hoofdgebieden van het leesonderwijs (K. Vernooy)
 13. Mythen en het leren lezen (K. Vernooy)
 14. Toetspakket beginnende geletterdheid (Aarnoutse)

Samenvatting

Leren lezen is geen natuurlijk proces. De opvatting dat kinderen pas kunnen leren lezen wanneer ze er rijp voor zijn, is inmiddels achterhaald. Om er voor te zorgen dat kinderen gaan lezen, moet er gezorgd worden voor een uitnodigend en uitdagende leeromgeving. Dit geldt zeker ook voor de kleutergroepen.

Kinderen die in kleutergroepen al kunnen lezen hebben een ontwikkelingsvoorsprong op het gebied van lezen. Deze kinderen moeten uitgedaagd blijven. Alle kinderen hebben immers recht op onderwijs op maat en op een ononderbroken ontwikkeling.

Om deze uitdaging te bewerkstelligen dienen er mogelijkheden te zijn om aan dat leerdoel te voldoen. Het lesmateriaal moet uitdagend zijn, aansluiten bij de belevingswereld van het kind, het kind moet er handelend mee bezig zijn. Het moet de samenwerking met andere kinderen bevorderen en een verplichtend karakter hebben.

Door het lezen van de literatuur over kleuters met een ontwikkelingsvoorsprong met name bij de beginnende geletterdheid, het houden van interviews en het afnemen van een enquête heb ik een goed beeld gekregen over de werkwijze op mijn school met die doelgroep kleuters.

Hierbij heb ik de theorie aan de praktijk kunnen toetsen, daardoor heb ik weten te bereiken, dat ik leerkrachten onderbouw beter kan ondersteunen in hun omgang met kleuters met een ontwikkelingsvoorsprong. Het komen tot een gevarieerd aanbod voor de lezende kleuter is hierbij van belang, dit is dan ook het uiteindelijke doel van mijn onderzoek.

De methode Schatkist die op veel scholen zijn intrede heeft gedaan en ook op onze school, biedt daar veel mogelijkheden toe. Deze methode heb ik onderworpen op het aanwezig zijn van mogelijkheden voor de lezende kleuter.

Ik sluit mijn onderzoek af met de onderzoeksresultaten en geef daarbij aanbevelingen weer. Tevens heb ik een meerjarenplan opgesteld met daarin punten die per schooljaar uitgevoerd kunnen worden. Dit meerjarenplan is als bijlage 11 toegevoegd.

Ik kan lezen! . En hoe nu verder?

Hoofdstuk1 Inleiding

1.1 Introductie school

Basisschool de Baggelaar is een kleinschalige christelijke plattelandsschool, gevestigd in Munnekeburen in een nieuw gebouw op een zeer ruime locatie midden tussen het ruime landschap van de Grote Veenpolder en het natuurgebied de Rottige Meenthe.

Samen met de openbare school wethouder Heidaschool en de peuterspeelzaal de Klodderpot vormen we vanaf 2005 een brede school.

Op het moment heeft onze school 51 leerlingen, er is sprake van enige terugloop van leerlingen.

Er wordt gewerkt met combinatiegroepen, de verdeling is als volgt onderbouw groep 1 en 2 middenbouw groep 3,4,5 en de bovenbouw groep 6,7,8.

De in 2008 aangestelde directeur vervult tevens het remedial teaching (RT) en de individuele begeleiding (IBer). Er zijn in totaal zeven leerkrachten aan onze school verbonden, waarvan er vier volledig en drie in deeltijd werken.

Visie van de school:

Onze zorg aan kinderen staat hoog in ons vaandel, vooral de zorg voor de risicoleerlingen heeft ruimschoots onze aandacht.

Kinderen dienen in hun ontwikkeling gesteund en gestimuleerd te worden.

Binnen onze school heerst een prettige sfeer, waar kinderen zich veilig voelen en daarnaast ook voldoende uitdaging vinden om zich te kunnen blijven ontwikkelen.

Hoe is onze zorg georganiseerd?

De extra hulp wordt in eerste instantie verzorgd door de eigen leerkracht, die hierover in overleg gaat met de interne begeleider. Mocht er geen gunstig resultaat uit voortkomen, dan wordt er een andere en intensievere interventie aangeboden.

1.2 Verlegenheidssituatie

Waar lopen we tegen aan?

De zorg voor de risicoleerlingen is, zoals boven al beschreven staat, veel gericht op de leerlingen met leerproblemen. De hulp naar de bovenkant, de compacte leerlingen dat zijn de leerlingen die de reguliere lesstof niet nodig hebben, maar meer aan verrijking van die lesstof hebben, worden onder gesneeuwd.

De laatste tijd zijn er steeds meer kleuters die in groep 2 al kunnen lezen.

Wat doen we met zo'n lezende kleuter?

Hoe biedt je hulp aan zonder dat het kind een uitzonderingspositie inneemt?

Waar willen we meer van weten?

Hoe zet de ontwikkeling zich door. Is er sprake van een algehele ontwikkelingsvoorsprong of is er sprake van een eenzijdige ontwikkeling? Hoe dienen we hier mee om te gaan?

Hoe kunnen we hier een goed beleid voor maken en waar dienen we dan rekening mee te houden?

1.3 Vraagstelling

Wat zou ik willen veranderen ?

Het verkrijgen van een goede voortgang en een doorgaande lijn van groep 2 naar groep 3.

Op een natuurlijke wijze kunnen inspelen op de zone van de naaste ontwikkeling binnen een gewoon aanbod in de kleuterklas. De leerstof wil ik zo gedifferentieerd mogelijk aanbieden.

Kinderen met een ontwikkelingsvoorsprong de gelegenheid geven om hier gedifferentieerd mee bezig te zijn, zonder dat die slimme kleuter geïsoleerd wordt van de rest van de groep.

Waaruit blijkt het draagvlak?.

Wij willen het zorgbeleid op onze school zo inrichten, dat er voldoende gedifferentieerd

Ik kan lezen! . En hoe nu verder?

gewerkt kan worden door de leerlingen. Het resultaat van dit zorgbeleid moet schoolbreed doorwerken.

Wat moet je een kleuter aanbieden die laat zien al te kunnen lezen? Wat is het beste om te doen als je erachter komt dat een kleuter kan lezen. Het is een vraag die de leerkrachten van de kleutergroepen bezighoudt. Er lijken steeds meer kleuters te komen die het lezen al op een jonge leeftijd beheersen.

Daarnaast is het ook een vraag van de leerkrachten van groep 3. Er komen kinderen binnen in groep 3 die al kunnen lezen, en dus de beginselen van het lezen al onder de knie hebben. Hoe moeten we in spelen op hun vraag?
Het vergt voor de leerkrachten andere vaardigheden /competenties.

Uiteraard is het ook een vraag die ouders bezig houdt. Moet er op school aandacht besteed worden aan het feit dat hun kind al leest?

Wat betekent het voor de doorgaande lijn naar groep 3?

De aanleiding om dit onderwerp voor mijn onderzoek te kiezen is de huidige situatie omtrent het leesonderwijs in de kleutergroep op de Baggelaar.
Alle kinderen hebben recht op passend onderwijs. Onze school onderschrijft dit in haar visie en missie. Wij willen met ons taalonderwijs aansluiten bij de spontane ontwikkeling van geletterdheid van kinderen in groep 1 en 2. In deze periode oriënteren kinderen zich op geschreven taal, op leren lezen en schrijven.

1.4 Doelstelling: Doel in:

Aan het eind van het onderzoek weten, dat we een gedifferentieerd lesaanbod kunnen aanbieden aan kleuters met een ontwikkelingsvoorsprong.
--

Doel van:

Hoe kun je omgaan met gedifferentieerd leerstof aanbod voor kleuters met een ontwikkelingsvoorsprong ?
--

1.5 Onderwerp

Een andere reden voor de keuze van het onderwerp van mijn onderzoek is dat wij als school bezig zijn met beleid te maken t.a.v. gedifferentieerd leerstofaanbod in samenwerking met de onderwijsbegeleider W. de Jong.

Vanaf schooljaar 2009-2010 wordt in de school gewerkt met een duidelijk systeem van zelfstandig werken, waarbij aangesloten wordt bij de verschillen tussen de leerlingen: het ene kind verwerkt meer en andere taken dan het andere kind.

De leerlingen krijgen daarbij, naarmate ze ouder worden, een steeds grotere verantwoordelijkheid bij de planning van het leerproces. Ook zijn er duidelijke verschillen waarneembaar in de ontwikkeling van de kinderen hierbij dien je duidelijk rekening mee te houden. Dit schooljaar 2010-2011 zijn we gestart met het maken van groepsplannen hierbij wordt duidelijk aangegeven welk kind bovengemiddelde scoort, gemiddeld of wie er onder de maat scoort.

Hierop is dus duidelijk zichtbaar welke leerling bovengemiddeld scoort, hiervoor wil ik op het gebied van de beginnende geletterdheid een goed aanbod wat uitdagend en passend is voor de lezende kleuter, ontwikkelen.

Naar aanleiding van deze gegevens zal de volgende onderliggende vraag binnen dit onderzoek centraal staan:

Hoe kun je omgaan met gedifferentieerd leerstof aanbod voor kleuters met een ontwikkelingsvoorsprong?

Om deze hoofdvraag te kunnen beantwoorden zijn er subvragen opgesteld zodat alle aspecten in de hoofdvraag volledig belicht zullen worden:

1. Hoe ontwikkelen kleuters zich op het gebied van taal en op welke manier leren kleuters? (Wordt beantwoord in hoofdstuk 2 paragraaf 2.1)
2. Wat wordt verstaan onder beginnende geletterdheid en hoe uit zich dat in het basisonderwijs? (Wordt beantwoord in hoofdstuk 2 paragraaf 2.2,2.3, 2.4, 2.5)
3. Wat is het belang en de invloed van het aanbieden van verrijkingstof binnen het kleuteronderwijs? (Wordt beantwoord in hoofdstuk 2 paragraaf 2.6,2.7)
4. Hoe wordt er momenteel aandacht geschonken aan gedifferentieerd aanbod voor kleuters met een ontwikkelingsvoorsprong?
(wordt beantwoord in hoofdstuk 4 paragraaf 4.2)

Hoofdstuk 2: Theoretisch kader en achtergronden.

2. Inleiding

Om de hoofdvraag en de bijbehorende subvragen te kunnen beantwoorden is er een literatuurstudie verricht, waarbij de meest relevante informatie in het theoretisch kader is opgenomen. In dit hoofdstuk worden de definities van de kernbegrippen beschreven en toegesneden op de centrale vraagstelling, daarbij wordt gebruik gemaakt van de literatuur. Vervolgens wordt er een koppeling gemaakt met de eigen praktijk.

Kleuters

De leeftijd van 4,5,6, jaar worden ook wel gedefinieerd als de kleuterperiode. In deze periode wordt er een belangrijke basis gelegd voor uiteenlopende schoolvaardigheden op cognitief, communicatief en sociaal-emotioneel gebied. (Nederlandse organisatie voor wetenschappelijk onderzoek, 2003). Naast het denkvermogen en de waarneming, worden ook de taal en het leren van kleuters ontwikkeld (Heetveld, 2001)

2.1. Taalontwikkeling

Met betrekking tot de taalontwikkeling wordt er in fasen van geletterdheid gesproken. Verhoeven en Aarnoutse (1999) onderscheiden drie fasen van geletterdheid namelijk: ontluikende, beginnende en gevorderde geletterdheid. Ontluikende geletterdheid vindt plaats in de voorschoolse periode, van nul tot vier jaar. Hierin leren ze de basisprincipes van de taal. Enerzijds maken ze kennis met geschreven taal in de vorm van prenten(boeken), voorleesboeken, beeldverhalen, logo's, tekens, letters en woorden. Anderzijds leren ze mondeling communiceren, spreken en luisteren. (Verhoeven & Aarnoutse, 1999; Damhuis & Litjens, 2003).

Vanaf vier jaar krijgen kinderen meer belangstelling voor geschreven taal en wordt er gewerkt aan de tweede fase van taalontwikkeling, de beginnende geletterdheid. Hierin worden de basisprincipes van het lezen en schrijven geleerd (Aarnoutse, 2004). De ontwikkeling van de auditieve en visuele waarneming speelt hierbinnen een belangrijke rol en wordt door kleuters vaak spelenderwijs eigen gemaakt. Een uitdagende omgeving en activiteiten in de kleutergroep kunnen de ontwikkeling van de beginnende geletterdheid stimuleren. (Janssen-Vos, 1997, Heetveld, G. 2001, Elsacker, W. 2006)

Leren

Kleuters ontwikkelen zich door rijpingsprocessen en leerprocessen. Leerprocessen zijn in tegenstelling tot rijpingsprocessen, te beïnvloeden door externe factoren.

Hier wordt binnen het onderwijs volop gebruik van gemaakt.

Er kan onderscheid gemaakt worden tussen intentioneel en incidenteel leren.

Bij intentioneel leren is het kind zich bewust dat het iets aan het leren is en dat dit leren een bepaalde bedoeling heeft.

In de kleuterperiode is incidenteel leren waarbij geleerd wordt zonder dat het kind een bewust leerdoel voor ogen heeft, nog zeer belangrijk. Dit komt tot stand door spelen, maar ook door model-leren waarbij kleuters door imitatie en nabootsing het gedrag, de taal en de attitudes van volwassenen overnemen. (Heetveld, 2001)

Daarnaast speelt het conatieve aspect een rol bij het leren van kleuters. Dit aspect heeft betrekking op de behoeften, de wil, de motivatie, het doorzettingsvermogen en de concentratievermogen van de kleuter.

Kleuters hebben behoefte aan veiligheid, lichamelijke activiteiten, zelfstandigheid, exploratie van de omgeving, acceptatie en waardering. Wordt er op deze behoeften ingespeeld dan

Ik kan lezen! . En hoe nu verder?

heeft dit invloed op de betrokkenheid en belangstelling van het kind (Jansen-Vos, 1997; Heetveld, 2001; Elsacker, 2006)

2.2 Wat houdt geletterdheid in?

Taal

Taal, een groot en essentieel begrip in de maatschappij. In algemene zin wordt taalvaardigheid door verschillende wetenschappers gedefinieerd als het verhogen tot luisteren, spreken, lezen en schrijven. Daarnaast wordt taal in de sociaal-culturele opvatting gezien als een middel tot communicatie en een instrument voor het ordenen van de eigen gedachten en gevoelens. (Verhoeven, 1999) Volgens Aarnoutse (2004) kan men in onze samenleving niet naar behoren functioneren als men de vaardigheden lezen en schrijven niet goed beheerst. Ook Boyer (1995) stelt, dat het leren lezen op school de hoofdprioriteit heeft en dat schoolsucces voor een groot deel afhankelijk is van het leesniveau. Hij citeert in zijn artikel het volgende: "Literacy is the main thrust; everything revolves around it. Without it, children can't do math, they can't function". Vanuit deze oogpunten is het duidelijk dat een van de belangrijkste taken van het basisonderwijs is om kinderen goed te leren lezen en te schrijven, oftewel om ze geletterd te maken.

Geletterdheid kan omschreven worden als het kennis hebben van het lezen en schrijven van woorden. Bij verschillende wetenschappelijke onderzoeken is duidelijk geworden dat het proces van leren lezen en schrijven al heel vroeg begint. (Vernooy, K. 2004), zoals hierboven al beschreven is. Taalontwikkeling begint al bij de geboorte en ontwikkelt zich door rijping van het centrale zenuwstelsel (Goorhuis-Brouwer, 2006)

Daarbij is een taalrijke omgeving van groot belang. De mate waarin kleuters kennis hebben van deze geletterdheid verschilt van kind tot kind. Ieder kind heeft m.b.t. geletterdheid een andere beginsituatie als deze als vierjarige de basisschool binnenkomt.

Kinderen doen in de periode voordat ze naar school gaan op tal van manieren ervaring op met geschreven materiaal; ze worden voorgelezen, ze zien hun ouders lezen en schrijven en ze zien boeken in hun directe omgeving. De ervaringen die kinderen in deze voorschoolse periode opdoen, hebben een grote invloed op het niveau van geletterdheid waarmee ze de basisschool instromen. Gezinnen gaan verschillend met boeken om. Het is dan ook niet vreemd dat er bij aanvang van het basisschoolonderwijs op het gebied van de geletterdheid sprake is van een grote variatie tussen kinderen.

Beginnende geletterdheid

Kinderen raken in de groepen 1, 2, en 3 van het basisonderwijs naast mondelinge taalgebruik vertrouwd met geschreven taal. Doordat kinderen zich op school in een geletterde leeromgeving bevinden, krijgen ze steeds meer belangstelling voor geschreven taal en leren ze de basisprincipes van het lezen en schrijven. (Aarnoutse, 2004) Men noemt dit de fase van beginnende geletterdheid (Verhoeven & Aarnoutse, 1999) Kleuters worden gevoelig voor klanken en letters, krijgen het besef dat letters iets symboliseren en ontdekken dat geschreven taal een middel is om zich te uiten. (Heetveld, 2001)

Aspecten die bij beginnende geletterdheid centraal staan, zijn het leren kennen van de functies van geschreven taal, het inzicht krijgen op het verband tussen gesproken en geschreven taal, het ontdekken van het principe van het alfabetisch schrift, het leren uit oefenen van de elementaire leeshandeling en het schriftelijk leren communiceren met anderen (Verhoeven & Aarnoutse, 1999). Voor het verweven van de elementaire leeshandeling zijn de volgende leesvoorwaarden van belang:

- Taalbeheersing: Het kind moet op een behoorlijk niveau gesproken taal kunnen begrijpen en zelf kunnen gebruiken.
- Zingeving: Het kind moet in staat zijn te begrijpen dat letters en groepen van letters eigenlijk symbolen zijn, die verwijzen naar werkelijke dingen.
- Objectivatie: Het kind moet in staat zijn naar de uiterlijke vormgeving van woorden en letters te luisteren en te kijken, los van subjectieve betekenis ervan.

Ik kan lezen! . En hoe nu verder?

- Discriminatie: Het kind moet in staat zijn verschillen in klank en vorm te onderscheiden en aan die verschillen betekenis te hechten.
- Analyse en synthese: Het kind moet in staat zijn woordklanken en woordvormen te ontleden in losse klanken en tekens en deze weer met elkaar kunnen verbinden tot betekenisvolle gehelen.
- Motorische beheersing: Het kind moet in staat zijn oog-en handbewegingen te coördineren en te sturen.

Tekorten in een of meer van deze voorwaarden kunnen het aanvankelijk lees-en schrijfproces ernstig belemmeren. (Heetveld, 2001)

Beginnende geletterdheid binnen het basisonderwijs

Kort nadat de komst van de basisschool in 1985 groeide de aandacht voor het onderwijs aan jonge kinderen, gezien het kleuteronderwijs goed geïntegreerd moest worden binnen de basisschool. Er werd als centraal doel gesteld dat er binnen de basisschool een onderbroken ontwikkelingsproces gerealiseerd moest worden (Jansen-Vos, 1997)

Na landelijke evaluaties in 1995 bleek dat er in de eerste groepen van het basisonderwijs nog teveel taalachterstand was en dat een ononderbroken ontwikkelingsproces van groep 2 naar groep 3 nog ontbrak (Jansen-Vos, 1997). Door middel van onderzoek heeft Aarnoutse (2004) geconcludeerd, dat kinderen in de groepen 3 en hoger minder problemen met lezen kunnen hebben, door in de kleutergroepen specifiek tijd en aandacht te besteden aan de ontwikkeling van het fonologisch bewustzijn en de benoemsnelheid.

Activiteiten waardoor de beginnende geletterdheid gestimuleerd wordt zijn onder andere voorlezen, vertellen tekenen en stempelen, werken met pictogrammen, schrijven van teksten, bij tekeningen van een kind en het gezamenlijke opstellen van een briefje aan de ouders. Daarnaast kan voor het verwerven van de vaardigheden die van belang zijn voor het leren, lezen en schrijven gebruik gemaakt worden van verschillende ontwikkelingsmateriaal zoals : puzzels, lotto's, memoryspelletjes, zoekplaten (met betrekking tot visuele discriminatie, analyse en synthese), rijmspelletjes, versjes, luisterspelletjes (met betrekking tot auditieve discriminatie ,analyse-en synthese) en diverse rubriceer-en sorteerspellen (Janssen- Vos, 1997; Heetveld, 2001)

Tussendoelen beginnende geletterdheid

Modern taalonderwijs is interactief van aard en bevat veel discussies tussen leerlingen onderling en leerlingen en leerkracht. Vanuit deze visie op taalonderwijs hebben Verhoeven en Aarnoutse (1999) een drietal uitgangspunten geformuleerd voor het taalonderwijs in de basisschool:

- o Sociaal leren, waarbij taal als sociaal proces gezien wordt en interactie binnen het leren een belangrijke plaats inneemt.
- o Betekenisvol leren, waarbij leren plaatsvindt in contexten die voor kinderen belangrijk zijn en waarbij op een actieve manier geleerd wordt.
- o Strategisch leren, waarbij kinderen leren hoe ze bepaalde taalproblemen op een efficiënte manier kunnen aanpakken en oplossen.

Vanuit deze opvattingen en wetenschappelijk onderzoek naar de ontwikkeling van beginnende geletterdheid heeft het Expertisecentrum Nederlands tien tussendoelen voor de beginnende geletterdheid opgesteld. Tussendoelen zijn belangrijke stappen in de taal-lees- en schrijfontwikkeling van kinderen die in het onderwijs nagestreefd kunnen worden.

Door deze tussendoelen wordt getracht de kwaliteit van het taal-lees- en schrijfonderwijs in de groepen 1 tot en met 3 van het basisonderwijs te verbeteren en een degelijk fundament voor onderwijs vanaf groep 3 te leggen. Daarnaast hebben leerkrachten met deze tussendoelen op specifiek en concreet niveau de middelen in handen om essentiële ontwikkelingen te stimuleren en waar nodig instructie te geven (Verhoeven & Aarnoutse 1999)

De tussendoelen hebben betrekking op de volgende domeinen:

Ik kan lezen! . En hoe nu verder?

- 1 Boekorientatie; kennismaken met boeken en deze leren hanteren voor informatieverwerking.
2. Verhaalbegrip; kennis ontwikkelen over de opbouw van verhalen, het gehanteerde woordgebruik en deze leren na te vertellen.
3. Functies van geschreven taal; kennismaken met communicatieve functies van geschreven taal en deze leren hanteren.
4. Relatie tussen gesproken en geschreven taal; ontdekken dat gesproken taal in schrift kan worden vastgelegd en andersom.
5. Taalbewustzijn; onderscheiden van elementen in gesproken taal, zoals: een woord in een zin, een klankgroep in een woord en het vermogen tot rijmen.
6. Alfabetisch principe; ontdekken van het verband tussen klank en schrift.
7. Functioneel "schrijven" en "lezen"; geschreven taal (briefjes, lijstjes e.d.) gebruiken voor communicatieve doeleinden
8. Technisch lezen en schrijven, start; het decoderen en schrijven van korte klankzuivere woorden.
9. Technisch lezen en schrijven, vervolg; het decoderen en schrijven van langere klankzuivere woorden en het gebruik van woordidentificatietechnieken.
10. Begrijpend lezen en schrijven; gemotiveerd en begrip teksten willen en kunnen lezen en (beginnen te schrijven. (Verhoeven & Aarnoutse 1999)

2.3 Wat beveelt de literatuur aan op het gebied van lezen aan te bieden in de kleutergroepen?

De laatste jaren, sinds de komst van de basisschool in 1985, bestaat er discussie over wat er in de groepen 1 en vooral in groep 2 aan leesvoorbereiding gedaan moet worden. Volgens het inspectie rapport: *Iedereen kan lezen* (2006), is het raadzaam om al aan het begin van de kleuterperiode aandacht te besteden aan geletterdheid (Aarnoutse, C.Eleveld, M. Vernooy, K. e.a. 2006)

Het leren begint vanaf groep 1 en goed onderwijs aan kleuters ligt aan de basis van een brede ontwikkeling (Gerven van E. 2008).

Spel is immers de meest wezenlijke bezigheid van het veilige kind in een wereld, die van alles kan blijken te zijn.

Er verschijnen de laatste jaren steeds meer methodes, die hierop inspelen en ervoor zorgen dat het leesonderwijs eerder aanvangt. Het stimuleren van de geletterdheid dient reeds in de kleutergroepen gestimuleerd te worden. (Vernooy, K. Smits A. 2006)

In deze fase is er steeds meer belangstelling voor geschreven taal. En wordt ontdekt dat taal verschillende functies heeft.

De vaardigheden die in deze periode van beginnende geletterdheid van belang zijn, zijn de volgende:

- taalbewustzijn
- fonologisch bewustzijn
- verbaal werkgeheugen
- letterkennis
- benoemsnelheid.

Het fonologisch bewustzijn speelt een grote rol bij het lezen en spellen.

Het is dan ook belangrijk om er in de kleutergroepen aandacht aan te besteden.

Dat kan door activiteiten die gericht zijn op auditieve discriminatie:

analyse, synthese en rijmen. Vernooy (2006) noemt het belang van het stimuleren van het fonemisch bewustzijn in groep 2. Dit wordt ook onderschreven door Yopp, H.K. en Yopp, R.H. (2000). Kinderen waarvan wordt vermoed, dat ze in groep 3 leesproblemen krijgen, dienen reeds in groep 2 een goede begeleiding te krijgen, het liefst van de eigen leerkracht. Wanneer die leerkracht zijn of haar deskundigheid inzet is het effect van deze begeleiding groter gebleken dan het begeleidingseffect van een remedial teacher buiten de groep, zo blijkt uit onderzoek van The International Reading Association (2000).

Ik kan lezen! . En hoe nu verder?

Het fonologisch bewustzijn wordt door het Expertisecentrum Taal in de tussendoelen beginnende geletterdheid 'taalbewustzijn' genoemd.

Een begrip verwant aan het fonologisch bewustzijn, is het fonemisch bewustzijn.

Hierbij wordt gekeken naar het analyseren van spraakklanken in woorden (auditieve analyse) en het kunnen synthetiseren van spraakklanken tot woorden (auditieve synthese)

Ook het verbaal werkgeheugen is belangrijk voor het leren lezen.

In de literatuur wordt de mate van letterkennis van de leerling aan het eind van groep 2 gezien als goede voorspeller voor het profiteren van het leesonderwijs (Ehri & McCormick, 1998). Ook de benoembaarheid kan een oorzaak zijn van achterblijven van het adequaat voorradig hebben van de nodige kennis.

Met name dyslectische kinderen hebben hier veel problemen mee. (Smits, A. 2006)

De ontwikkeling van kleuters kan gezien worden als een leerlijn, waarop tussendoelen met bijbehorende leer-en onderwijsactiviteiten kunnen worden gegeven (Aarnoutse, C., Verhoeven, L. 1999). Aan de hand van deze leerlijn krijgt de leerkracht een duidelijk beeld van de ontwikkeling die kinderen doormaken.

Door het gebruik van geschreven taal in de klas beseffen kinderen dat taal een functie heeft en leren zij zelf geleidelijk gebruik te maken van geschreven taal. Vanuit dit taalbewustzijn leren kinderen dat woorden opgebouwd zijn klanken en dat letters die klanken kunnen weergeven. Alvorens het aanvankelijk leesproces te starten in groep 3, is het belangrijk in groep 2 aandacht te schenken aan de ontwikkeling van het fonemisch bewustzijn. Eveneens is het opdoen van letterkennis (Braams, T. en Bosman, A.M.T. 2004) van belang door kleuters in groep 2 minimaal 15 letters aan te bieden (Ahlers, L. 2006).

Er zijn echter naast risicokleuters ook kleuters bij wie dit proces heel natuurlijk en vlot verloopt en al snel een fase verder zouden kunnen gaan; de fase van het aanvankelijk lezen. Deze kinderen leren de letters vlot en kennen al snel meer letters dan aangeboden wordt in groep 2. Het principe van analyse en synthese begrijpen ze vlot, waardoor zij snel in staat zijn mkm- woorden te lezen. Deze kleuters willen hun ontwikkelde vaardigheden graag toepassen; zij willen (meer) lezen.

De vraag of deze kinderen in theorie reeds in groep 2 extra moeten worden uitgedaagd in het aanvankelijk leesproces, en hoe dat handen en voeten te geven, staat verder in dit onderzoek centraal.

Niet iedereen is voorstander om kleuters in groep 2 (extra) te begeleiden op het gebied van geletterdheid en lezen. Een tegenstander hiervan is Sienke Goorhuis-Brouwer (2006), hoogleraar en werkzaam bij het UMC te Groningen. Volgens Goorhuis zouden kleuters er absoluut nog niet rijp voor zijn om met letters en woorden bezig te zijn.

Pas vanaf groep 3 wanneer het kind zo rond 7 jaar is, wordt de aanpak van het kind meer leergestuurd en geoefend. Het zenuwstelsel van het kind, dat voortdurend in ontwikkeling is, is dan voldoende gerijpt om dat aan te kunnen. Dit moment wordt ook wel benoemd als schoolrijpheid. Echter diverse onderzoeken hebben aangetoond, dat dit moment per kind kan verschillen. Goorhuis zegt zelf ook:

“Schoolrijpe kinderen kunnen de wereld beschouwen vanuit een perspectief los van zichzelf”.

Dit proces voltrekt zich tussen vier en zeven jaar en daarin is geen versmalling aan te brengen. Bij het ene kind verloopt dit proces sneller dan bij het andere kind.” (2006, p.135)

Juist omdat het zo wisselt bij jonge kinderen zouden zij pas met een jaar of zeven kunnen gaan leren met een gestructureerde en leerkrachtgerichte benadering.

Onderwijs aan jonge kinderen is daarom niet gebaat bij een didactische aanpak maar moet het kind een omgeving bieden waar steeds spelenderwijs nieuwe ontwikkelingskansen worden geboden (Goorhuis, S. 2006). Dit betekent echter ook, dat ook aan kinderen waarbij het zenuwstelsel al verder gerijpt is, ontwikkelingskansen geboden moeten worden en dat

Ik kan lezen! . En hoe nu verder?

ook deze groep kinderen recht hebben op extra uitdaging en begeleiding van de leerkracht (Goorhuis, S. 2006).

De Amsterdamse psycholoog Ewald Vervaeke (2007) beweert in het boek "Naar school: psychologie van 3 tot 8", dat kinderen gemiddeld pas vanaf 6,5 jaar voldoende toegerust zijn om te leren lezen. Kinderen voor die tijd confronteren met lezen en schrijven heeft volgens Vervaeke geen zin of kan zelf schadelijk zijn, zoals blijkt uit zijn artikel "Vroeg lezen veroorzaakt dyslexie". Kinderen moeten volgens Vervaeke te veel, ook als ze er nog niet aan toe zijn. Onder druk van ouders en maatschappij moeten kinderen steeds vroeger rijp zijn om te leren. Dit zou volgens Vervaeke juist problemen creëren: vroegtijdig beginnen met lezen kan nutteloos zijn als het kind er psychologisch nog niet aan toe is. Vervaeke veronderstelt zelfs dat het aantal dyslectische kinderen toeneemt, doordat kinderen steeds vroeger gaan lezen en schrijven (2007).

In de veronderstelling, dat het aantal dyslectische kinderen toeneemt wanneer er te vroeg met lezen en schrijven wordt begonnen, vergeet Vervaeke dat dyslexie erfelijk bepaald is en niet wordt aangeleerd (Smits, A. 2006). Bovendien is uit het voorgaande wel gebleken dat kleuters juist profijt hebben van een geletterde omgeving (Vernooij, 2003 en Ahlers, 2006) waarin veel aandacht is voor het fonemisch bewustzijn (Aarnoutse, C. 2004)

Goed leesonderwijs is volgens Tomesen en van Kleeef (2006) interactief taalonderwijs; taalonderwijs leer je vooral in het gebruik met anderen en mede door taal zelf tot onderwerp van gesprek te maken.

Het Expertisecentrum Nederlands heeft, als tussenstap richting de kerndoelen, tussendoelen beginnende geletterdheid opgesteld. Dit is een leerlijn van groep 1 tot en met groep 3. Deze tussendoelen richten zich op de ontwikkeling van de geletterdheid gedurende de eerste drie jaar van de basisschool (Wentink & Verhoeven, 2001).

Er zijn 10 tussendoelen voor beginnende geletterdheid geformuleerd. De eerste 7 zijn voor de groepen 1 en 2 van belang, 8 t/m 10 vanaf groep 3.

1. Boekoriëntatie
2. Verhaalbegrip.
3. Functie van geschreven taal.
4. Relatie tussen gesproken en geschreven taal.
5. Taalbewustzijn.
6. Alfabetisch principe.
7. Functioneel "schrijven" en "lezen"
8. Technisch lezen en schrijven, start
9. Technisch lezen en schrijven, vervolg
10. Begrijpend lezen en schrijven.

2.4 Hoe kun je, als leerkracht in groep 1 en 2 het beste omgaan met kinderen die al kunnen lezen?

Allereerst is het van belang om goed in kaart te krijgen, wat een kind kan op het gebied van lezen. Het Expertisecentrum Nederlands en Cito hebben het "screeningsinstrument Beginnende Geletterdheid" ontwikkeld. Dit instrument is ontwikkeld om kinderen, die een risico lopen om leesproblemen te ontwikkelen vroegtijdig op te sporen. In deze toets worden de onderdelen fonologisch bewustzijn en letterkennis gemeten; de twee belangrijkste voorspellers van het lezen. Deze toetsen worden afgenomen in de groepen 2 en 3. Aangeraden wordt om naast het "screeningsinstrument Beginnende Geletterdheid" ook bij kleuters de toets "Taal voor kleuters" van Cito af te nemen. In de toets "Taal voor kleuters", die in de groepen 1 en 2 wordt afgenomen, zijn de onderdelen conceptueel bewustzijn (passieve woordenschat en kritisch luisteren) en taalbewustzijn (klank en rijm, eerste en

Ik kan lezen! . En hoe nu verder?

laatste woord horen, auditieve synthese en schriftoriëntatie) opgenomen. Beide toetsen meten dus verschillende aspecten van taalvaardigheid bij kleuters.

Door beide toetsen af te nemen krijg je als leerkracht een compleet beeld van de leesvaardigheden van een kleuter.

Vervolgens is het volgens Aarnoutse (2004) zaak zoveel mogelijk op de behoeften en de mogelijkheden van de kinderen in te spelen. De taalontwikkeling kan bij kleuters sterk bevorderd worden door in de klas rijke leersituaties te creëren, door zoveel mogelijk interactieve gesprekken van hoge kwaliteit uit te lokken, door de kinderen in kleine groepjes te laten werken en door via de juiste vragen de denkontwikkeling te stimuleren. Daarnaast kan de taligheid en de beginnende geletterdheid geprikkeld worden en verruimd worden door het vertellen van verhalen en het voorlezen van boeken centraal te stellen, door activiteiten rondom spreken en luisteren, het leren van woorden en het spelen met klanken en letters daaraan te koppelen

2.5 Wat zegt de methode Schatkist over differentiatie mogelijkheden met betrekking tot het aanvankelijk leesproces in de groepen 1 en 2?

Beginnende geletterdheid is een belangrijke leerlijn in de methode Schatkist.

Alle doelstellingen van beginnende geletterdheid komen aan bod.

Er kan onder andere gewerkt worden met de lettermuur, de software Schatkist Lezen, de kleutersetjes en het groeiboekje letters en cijfers.

Daarnaast heeft de leerkracht de keuze uit vele suggesties die de ankers en de handleiding "Werken met de Lettermuur" bieden.

Steeds vaker komt voor dat kinderen in de kleutergroep 2 al kunnen lezen, voor deze kinderen kan het aanbod rond beginnende geletterdheid uitgebreid worden met activiteiten die hen stimuleren zelf te lezen en zelf teksten te maken.

Het anker van Schatkist blijft de betekenisvolle context van waaruit gewerkt wordt.

Een anker is een betekenisvolle context bij de activiteiten van de kleuters.

Tevens zijn er een serie informatie prentenboeken (Schatzoekers) gekoppeld aan die ankers. Schatzoekers zijn non-fictie boeken met een luister cd waarmee de kinderen kennis maken met informatieve teksten. De boeken stimuleren de ontluikende geletterdheid en bevorderen de woordenschat.

Schatkist is niet per definitie ingericht op kleuters die al kunnen lezen. Er zijn geen speciale activiteiten voor deze groep kinderen. Schatkist biedt ook geen leesinstructie. De op geletterdheid gerichte activiteiten uit het programma zijn veel meer bedoeld om kinderen breed ervaringen op te laten doen op het vlak van geschreven taal. Daarnaast biedt de lettermuur veel oefenmogelijkheden op klank- en letterniveau. De lettermuur activiteiten lijken op leesinstructie, maar zijn het zeker niet. Ze zijn bedoeld om het fonologisch en fonemisch bewustzijn te oefenen en kinderen vertrouwd te maken met letter- en klankbeelden.

Om woordbetekenissen aan kinderen te kunnen uitleggen moet de leerkracht zorgen voor een rijke leeromgeving. Dit wordt binnen Schatkist gerealiseerd door het werken met ankers en routines. Ankerverhalen zijn bij uitstek geschikt voor woordenschat-uitbreiding, omdat betekenisvolle context voorkomen. Met het ankerverhaal wordt het thema geïntroduceerd. Bij elk verhaal staan ongeveer honderd woorden centraal, die onderverdeeld zijn in drie categorieën:

- **Sterwoorden.** Deze woorden verwijzen naar de basiswoordenschat.
- **Maanwoorden.** Deze woorden vormen de basis voor een goede verwerking van het ankerverhaal of daaraan gerelateerde activiteiten.
- **Zonwoorden.** Voor de meer taalvaardige kinderen gelden deze woorden als een uitdaging voor verdere verdieping van de betekeniscontext rondom het ankerverhaal.

Ik kan lezen! . En hoe nu verder?

De kerngedachte van Schatkist is doelgericht werken, gekoppeld aan betekenisvolle activiteiten. Bij het uitwerken van de ankerpunten per anker dat aangeboden wordt, worden de leerdoelen verwerkt. Tevens wordt er gewerkt met een structuurkenmerk plannen- doen -terugkijken

2.6 Aan welke eisen moet de verrijkingstof voldoen volgens Schatkist en de literatuur?

Uitdagingen voor lezende kleuters

In het artikel '*Schatkist en beginnende geletterdheid*' doet Marijke van de Wetering concrete voorstellen voor een uitgebreider aanbod voor lezende kleuters bij de herfstankers.

Daarnaast schetst zij een aantal los staande activiteiten, zoals:

- het maken van persoonlijke woorddoosjes of woordenboekjes
- het maken van woordkaartjes of strips.

Verrijkingsmateriaal kan om verschillende redenen worden ingezet.

- In de eerste plaats zien we dat veel hoogbegaafde leerlingen zich vervelen op school. *Verveling is als het ware onderdeel van hun dagelijkse didactisch dieet geworden* (A. de Bruin, E. van Gerven 2008). Om hun arbeidssatisfactie te verhogen, in de hoop hierdoor ook een grotere motivatie voor schoolse taken op te bouwen, is een uitdagend leerstofaanbod gewenst.
- In de tweede plaats zien we dat hoogbegaafde kinderen soms een scheef zelfbeeld ontwikkelen. Dit kan onder meer veroorzaakt worden, doordat zij maar heel zelden te maken krijgen met faalervaringen bij het verrichten van een leertaak. Er is onvoldoende aansluiting bij leeftijdgenoten als het aankomt op gezamenlijk belangstelling en bevattingsvermogen. (E.v. Gerven, 2009)

Volgens Lamerbont en van Gerven (2007) hebben kinderen met een ontwikkelings - voorsprong behoefte aan een ander onderwijsaanbod.

Daarnaast hebben ze echter ook nog de behoefte om handelend bezig te zijn.

Van Gerven (2009) noemt in haar boek een aantal handreikingen waar kleuters met een ontwikkelingsvoorsprong behoefte aan hebben:

- Slimme kleuters hebben behoefte om handelend te leren.
- Isoleer de kleuters met verrijkingsoopdrachten niet van de rest van de groep. Het kind kan hier met anderen kinderen uit groep 1 en 2 , ongeacht de kalenderleeftijd , mee bezig.
- De opdracht moet relatief zelfstandig door het kind uitgevoerd kunnen worden.
- Samenwerken is een goed optie bij de verrijkingsoopdrachten, op deze manier kan de cognitieve ontwikkeling in dienst gesteld worden van de sociale ontwikkeling.
- De eigen belangstelling van de kleuter speelt een belangrijke rol bij het kiezen van het verrijkingswerk.
- Verrijkingstaken slaan alleen aan als het kind daadwerkelijk uitgedaagd wordt om de materialen ook echt te gebruiken. Een voorbeeld hiervan is het verplicht stellen van een aantal taken op een weektaak.

2.7 Welke consequenties heeft deze extra uitdaging en begeleiding voor de doorgaande lijn naar groep 3?

De start in groep 3 is voor deze kinderen al genomen in de groep voorafgaand in die groep, in groep 2 en soms al een groep eerder. Het is dan ook zaak om hier rekening mee te houden als de kleuter zijn intrede doet in groep 3. De leerkracht dient daarvan op de hoogte te zijn en de behoeftes van die leerlingen. Hierop moet verder op geborduurd worden.

Ik kan lezen! . En hoe nu verder?

Volgens Huub Lucas (2010), werkzaam voor uitgeverij Zwijsen, kan de doorgaande lijn op het gebied van lezen gewaarborgd worden door de juiste methodes voor verschillende groepen te kiezen. Zwijsen heeft voor kinderen van 0 tot 12 jaar een doorgaande lijn gecreëerd voor wat betreft methodes op leesgebied.

Bij cbs de Baggelaar wordt in de groepen 1 en 2 gewerkt met de methode Schatkist. Deze methode is in het schooljaar 2008- 2009 ingevoerd en wordt geleidelijk aan steeds meer gestructureerd aangeboden. In de groep 3 wordt gewerkt met de methode "Veilig leren lezen" Omdat de methode Schatkist gebruikt wordt en het "screeningsinstrument beginnende Geletterdheid" ingezet zal worden, is in de kleutergroep al duidelijk wat het leesniveau is van alle kinderen. Hierbij horen de kinderen die een verhoogd risico lopen op leesproblemen te krijgen, maar ook de kinderen verder zijn in de leesontwikkeling.

De leerkrachten kunnen op deze niveauverschillen inspelen door aan alle kinderen de letters aan te bieden. Daarnaast kan er met de zwakke lezers in de kleutergroep (kinderen die weinig letters kennen) extra geoefend worden.

Letterkennis en de letters vlot kunnen benoemen is een van de belangrijkste voorspellers voor het toekomstige leren lezen (Vernooij, 2005)

Aan de goede lezer kan extra uitdaging aangeboden worden.

2.8 Is de huidige leesmethode in groep 3 Veilig Leren Lezen geschikt voor kinderen die begin groep 3 al kunnen lezen?

De methode 'Veilig Leren Lezen' (2003) hanteert twee hoofdgroepen: de maangroep en de zongroep. In de maangroep kan er daarnaast nog gedifferentieerd worden door de steraanpak en door te werken met raketmateriaal.

Kinderen die bij aanvang van groep 3 nog moeten leren lezen vallen onder de maangroep. Dit is het grootste gedeelte van de kinderen. In deze groep zitten ook de risicolezers. Voor deze kinderen is er een ster-aanpak ontwikkeld. De steraanpak houdt in dat de risicolezers verlengde instructie en meer begeleiding bij de verwerking van de lesstof krijgen. In de maangroep zitten ook de kinderen waarbij de leesontwikkeling versneld is. Voor deze kinderen is er raket-materiaal ontwikkeld. Dit materiaal biedt de snellere kinderen de mogelijkheid om verdiepingsopdrachten te maken.

Daarnaast biedt de methode de mogelijkheid om te werken met de zongroep. Om tot deze groep te behoren moeten kinderen een volledige letterkennis hebben, correct en vlot mkm (medeklinker, klinker, medeklinker) woorden kunnen lezen en zelfstandig kunnen werken. Deze groep kinderen doet zowel de introductie als de afronding volledig met de gehele groep mee, dit om te voorkomen dat deze kinderen in een isolement komen. Na de introductie volgt een korte werkinstructie, waarna de zongroep zelfstandig met zon-materialen aan het werk kan. De handleiding die hoort bij de methode geeft duidelijk aan wat kinderen in de zongroep moeten doen. Bovendien geeft de methode organisatorische aanwijzingen voor de leerkracht. De materialen waarmee de zongroep werkt bestaat uit een zon-leesboekje en een zon-werkboekje. Deze materialen sluiten qua thema en lay-out aan bij de materialen waarmee de maangroep werkt.

In de conferentie 'Leren Lezen' in maart 2010 gaf Koekebacker (auteur 'Veilig Leren Lezen') aan dat de zongroep bedoeld is voor kinderen die lezen op AVI1 en bij de DMT, kaart 1 meer dan 20 woorden lezen.

De methode ' Veilig Leren Lezen' is eenvoudig in gebruik. Het is overzichtelijk welke groep kinderen met welke activiteiten aan de slag moet gaan.

Ik kan lezen! . En hoe nu verder?

Hoofdstuk 3 Beschrijving van het onderzoek.

3.1 Inleiding

Een van de onderdelen van de studie Master Special Education Needs is onderzoek doen. In dit hoofdstuk geef ik een beschrijving van dat onderzoek.

Onderzoeken heeft verschillende functies zoals:

uitbreiden van kennis, ontwikkelen van visie en de theorie toetsen aan de praktijk.

Een duidelijke visie zorgt voor beter onderwijs (Kallenberg, 2007)

Allemaal zaken die meegenomen worden in dit praktijkonderzoek.

3.2 Startvraag en deelvragen.

Zoals duidelijk is geworden in hoofdstuk 1 worden er op de c.b.s. de Baggelaar de laatste jaren steeds vaker kinderen gesignaleerd die al in groep 2 over letterkennis beschikken, zonder dat deze kennis expliciet is aangeboden.

We willen deze kinderen die meer aankunnen voorzien in hun onderwijsbehoefte. Tot nu toe wordt dit niet structureel gedaan, de vraag die het oproept is om tot een goed en gedegen opbouw te komen om de leerkrachten in de onderbouw handvaten te geven hoe te handelen met de lezende kleuter.

Vraag in dit onderzoek is nu of het zinvol is deze groep extra te stimuleren door verrijkingsstof aan te bieden, en op welke wijze deze extra uitdaging theoretisch verantwoord geboden kan worden, rekening houdend met het team van de school en de doorgaande lijn naar groep 3. De onderzoeksvraag kan hiermee als volgt worden geformuleerd:

Wat zijn de mogelijkheden op de Baggelaar om de kleuter die al meer dan 20 letters kent en mkm –woorden kan lezen, te begeleiden c.q. uit te dagen in hun ontwikkeling en wat heeft het team van deze school nodig om dit theoretisch verantwoord aan te bieden, rekening houdend met de doorgaande lijn naar groep 3?

Met behulp van de volgende deelvragen wil ik mijn hoofdvraag verder uitwerken en beantwoorden:

1. Wat zijn kenmerken van kleuters met een ontwikkelingsvoorsprong?
2. Hoe signaleer en diagnosticeer je kleuters met een ontwikkelingsvoorsprong?
3. Hoe kun je kleuters met een ontwikkelingsvoorsprong begeleiden?
4. Welke bevindingen hebben leerkrachten van mijn school momenteel t.a.v. het omgaan met kleuters met een ontwikkelingsvoorsprong?
5. Welke ervaringen hebben andere scholen met het omgaan met kleuters met een ontwikkelingsvoorsprong?

3.3 Probleem- en doelstelling

De onderzoeksvragen heb ik geformuleerd in een probleemstelling namelijk:

Hoe kan ik en op welke wijze de leerkrachten van groep 1 en 2 ondersteunen in het omgaan met kleuters met een ontwikkelingsvoorsprong.

Mijn doelstelling in het onderzoek:

Aan het eind van het onderzoek heb ik onderzocht welke bevindingen leerkrachten van groep 1 en 2 en de leerkrachten van groep 3 hebben t.a.v. kleuters met een ontwikkelingsvoorsprong op het gebied van beginnende geletterdheid

Ik weet op welke wijze kleuters met een ontwikkelingsvoorsprong gesignaleerd, gediagnosticeerd en begeleid kunnen worden en welke aanpassingen /verbeterpunten

Ik kan lezen! . En hoe nu verder?

gedaan kunnen worden in het onderwijs, zodat kleuters die al kunnen lezen in groep 2 kunnen worden voorzien in hun onderwijsbehoeftes. Hierbij denkend aan gedifferentieerd leerstof aanbieden voor kleuters met een ontwikkelingsvoorsprong.

3.4 Respondenten

De respondenten voor mijn onderzoek zijn:

- 5 leerkrachten groep 1 en 2
- 4 leerkrachten groep 3
- 4 leerlingen uit groep 2 het zijn 2 jongens en 2 meisjes
- 4 ouderparen van de betreffende leerlingen (doelgroep)
- 1 directielid
- 1 Interne begeleider

De leerkrachten die gekozen zijn als respondent zijn allen werkzaam in de onderbouw.

Waarvan er van mijn school 2 leerkrachten groep 1 en 2, 2 leerkrachten groep 3 zijn.

De andere leerkrachten zijn collega van de scholen waarmee we een VVE (voor- en vroeg schoolse educatie) projectprogramma op maat aan het volgen zijn.

3.5 Onderzoeksinstrumenten

Door de volgende onderzoeksinstrumenten te gebruiken wil ik gegevens en informatie verzamelen :

- Literatuuronderzoek
- Enquête
- Interview

Literatuuronderzoek

Door het lezen van boeken en artikelen over de beginnende geletterdheid bij kleuters wil ik meer te weten komen over kleuters met een ontwikkelingsvoorsprong en hoe men hier in het reguliere basisonderwijs het beste mee om kan gaan. Deze kennis wil ik gebruiken voor het ondersteunen van leerkrachten bij het begeleiden van kleuters met een ontwikkelings - voorsprong en overdragen aan deze leerkrachten.

In het kader van de Master Sen heb ik niet alleen gebruik gemaakt van Nederlandse literatuur maar ook literatuur ook gebruik gemaakt van Engels talige literatuur.

Enquête

Ik houd een enquête onder de leerkrachten van de groepen 1,2 en 3 om meer te weten te komen over de ervaringen van deze leerkrachten t.a.v. het omgaan met kleuters met een ontwikkelingsvoorsprong de lezende kleuter. (vragenlijst: zie bijlage 1 en 2)

Van belang voor het onderzoek is te achterhalen hoe de leerkrachten in de onderbouw in de praktijk omgaan met die groep kleuters die meer dan 20 letters kennen en mkm- woorden kunnen lezen.

Tevens moet daarbij de mening van betreffende leerkrachten worden verkregen, hoe zij dit tot op heden hebben gedaan. Wat zijn de eventuele veranderingswensen?

Wat is er vervolgens nodig in de praktijk van de Baggelaar om de lezende kleuter op theoretische verantwoorde wijze te begeleiden?

Uiteraard heeft een verandering in aanpak ook mogelijk consequenties voor de doorgaande lijn naar groep 3. Tevens zal daarom onderzocht worden hoe er momenteel wordt omgegaan met leerlingen die bij aanvang in groep 3 al over voldoende letterkennis beschikken om te kunnen lezen.

Ook moet de mening van de leerkracht van groep 3 duidelijk worden met betrekking tot het verder stimuleren van het leesproces bij kleuters.

Gegevens met betrekking hebbend tot de huidige en de gewenste situatie zullen verkregen worden door middel van enquêtes voor de leerkrachten van groep 2 en groep 3. (zie bijlage 1 en 2).

Tevens wordt er gevraagd naar de visie van het hele team over deze materie.

Ik kan lezen! . En hoe nu verder?

De uitvoering van dit onderzoek richt zich op de onderwijspraktijk van de Baggelaar te Munnekeburen. Het onderzoek zal specifiek worden verricht onder de leerkrachten van groep 2 en 3 en de lezende kleuter uit groep 2 en hun ouders en de IB-er van de school. Door middel van een enquête voor de twee leerkrachten van groep 2 en de 2 leerkrachten van groep 3, moet antwoord verkregen worden op de in hoofdstuk 1 genoemde praktijkgerichte deelvragen.

Het afnemen van die vragen, die individueel en onafhankelijk van elkaar worden ingevuld, hebben als doel te komen tot een beeldbepaling van de huidige en gewenste praktijk ten aanzien van de lezende kleuter op de Baggelaar.

Tevens zal er naar de visie van de school gekeken worden aangaande de lezende kleuter en het beleid wat daarbij inherent is.

En het beleid wat daarbij gevoerd dient te worden, dit in overleg met de interne begeleider. Tevens heb ik mijn collega leerkrachten van ons VVE netwerk gevraagd naar hun bevindingen met de lezende kleuter. Dit om enig vergelijkingsmateriaal te hebben.

Door middel van de in hoofdstuk 1 gestelde deelvragen aan de praktijk, zal dit verder onderzocht worden.

Deze onderzoeksgegevens zullen tot slot gekoppeld worden aan de bevindingen uit het literatuuronderzoek. Het doel hierbij is aanbevelingen te kunnen geven om te komen tot een verantwoordelijke aanpak met betrekking tot het begeleiden van de kleuter met een ontwikkelingsvoorsprong op de Baggelaar.

Er is bewust voor deze vorm gekozen omdat hiermee naar verwachting de meest betrouwbare gegevens verzameld kunnen worden. Bij het opstellen van de vragen voor het onderzoek is specifiek gelet op de meetbaarheid en vergelijkings-mogelijkheden van de uitkomsten; de vragen zijn zo opgesteld dat de verkregen antwoorden in een grafiek of tabel verwerkt kunnen worden.

Het aantal leerkrachten dat de vragenlijst heeft ingevuld betrof in de groep 2 twee leerkrachten en in de groep 3 ook twee leerkrachten.

Reeds in een eerder stadium zijn deze leerkrachten op de hoogte gesteld van het doel van het onderzoek. En er is hen al duidelijk gemaakt wat het doel is om de vragenlijsten in te vullen. De IB-er van de school heeft zich er ook over gebogen en er is besloten ook het onderwerp de lezende kleuter tijdens de teamvergadering op de agenda te zetten.

De bedoeling daarbij was om over het fenomeen de lezende kleuter te filosoferen met elkaar. Met name de visie van een ieder hierover horen. Helaas valt deze discussie buiten het onderzoek.

Aan de leerkrachten van groep 2 is gevraagd de leerlingen van dit cursusjaar te melden die meer dan 20 letters beheersten en mkm-woorden (redelijk) konden lezen.

Het betrof dit jaar een groepje van vier leerlingen uit groep 2.

Ook voor deze groep is een vragenlijst opgesteld die mondeling bij hen is afgenomen. (zie bijlage 3).

Tevens zijn er vragen op gesteld bestemd voor de ouders. Hierbij werd hen gevraagd over hun eigen bevindingen en hun handelen ten opzichte van hun lezende kleuter.

Naar aanleiding van het beantwoorden van de vraag over de visie heb ik besloten om ook een vragenlijst te maken voor de directie, dit om op een lijn te komen.

Interview

Tot slot zal in dit onderzoek achterhaald worden wat de mening is van de doelgroep, de lezende kleuter.

Deze gegevens zullen verkregen worden door middel van een vraaggesprek met vier lezende kleuters. Het betreft hier een groep die al eerder extra begeleiding heeft gekregen op school met betrekking tot het verder stimuleren van hun geletterdheid.

Ik kan lezen! . En hoe nu verder?

In dit onderzoek zal dus rekening gehouden worden met wensen en mogelijkheden van de leerkrachten in de groepen 2 en 3, de overige teamleden, interne begeleider (tevens directie), de lezende kleuter en de methode Schatkist.

Het vraaggelbesprek, bestaande uit 10 open vragen zal gericht zijn op de huidige praktijk, en de wensen van deze leerlingen (zie bijlage 3) met als doel te achterhalen of deze kinderen daadwerkelijk gemotiveerd zijn om extra met geletterdheid bezig te zijn, naast het klassikale aanbod van geletterde activiteiten.

Kortom wat zeggen de ervaringsdeskundigen de leerkrachten en de lezende kleuter zelf met betrekking tot de gestelde praktijkvraag.

Voor het verkrijgen van de leerling gegevens zoals eerder vermeld, worden er een individueel onderzoek uitgevoerd bij een groepje van vier leerlingen, behorend bij de doelgroep.

Deze leerlingen zijn door de leerkracht geselecteerd op basis van toetsresultaten en observaties in de eigen groep. Het betreft hier een groep leerlingen die extra uitdaging heeft gekregen met betrekking tot geletterdheid vanwege hun A-score op de Cito toetsen voor Taal voor kleuters en Ordenen en hun hoge score op de toets fonemisch bewustzijn.

Ook door middel van observaties in de dagelijkse praktijk is gebleken dat deze leerlingen regelmatig hun belangstelling voor geletterde activiteiten tonen.

Ik kan lezen! . En hoe nu verder?

Hoofdstuk 4 Resultaten van het onderzoek

In dit hoofdstuk worden de resultaten van mijn onderzoek weergegeven.

De gegevens heb ik verkregen uit de volgende onderzoeksinstrumenten: enquête en interview.

De deelvragen uit hoofdstuk 3 gebruik als uitgangspunt.

Om te achterhalen wat de mening van de leerkrachten op de Baggelaar in de groepen 2 en 3 is met betrekking tot de lezende kleuter in groep 2, zijn er twee vragenlijsten opgesteld.

Een vragenlijst voor de leerkracht van groep 2 (bijlage 1) en een voor de leerkracht van groep 3.(bijlage 2).

De resultaten van de lezende kleuter zijn door middel van een van een vraaggesprek verkregen. (bijlage 3)

In bijlage 4 zijn de vragen voor de enquête van de ouders opgenomen.

De vragen van de enquête van het directielid zijn vermeld in bijlage 5.

De resultaten zijn hieronder te vinden.

Doel van de vragenlijsten voor de leerkrachten van groep 2 is het achterhalen van de mogelijkheden op de Baggelaar om de lezende kleuter die al meer dan 20 letters beheerst en mkm-woorden kan lezen, te begeleiden c.q. uit te dagen.

Vanuit observaties in de praktijk en voorbereidende gesprekken met de lBer is de huidige situatie met betrekking tot het onderzoekschema op de Baggelaar reeds in hoofdstuk 1 in kaart gebracht.

In dit hoofdstuk is specifiek informatie verzameld met betrekking tot meningen, gewoontes, wensen en mogelijkheden van de ondervraagde groep(en), zoals verwoord bij de deelvragen in hoofdstuk 1.

4.1 Resultaten van het onderzoek onder leerkrachten van groep 2.

Inleiding:

De resultaten worden als volgt weergegeven:

Daar waar veel verschil is tussen de Baggelaar en de andere schaduw scholen is gekozen voor een dubbele grafiek.

De linker is de grafiek met de resultaten van de Baggelaar en de rechter worden de resultaten van de schaduw scholen weergegeven.

Vraag:

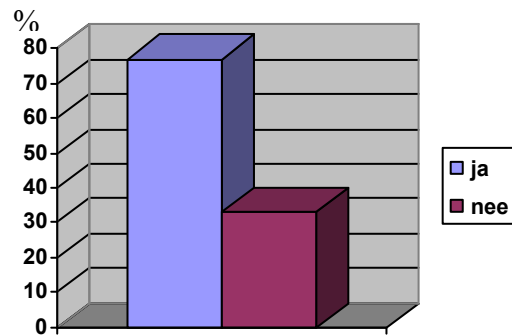
Wat zijn de ervaringen met lezende kleuters?

Op de Baggelaar hebben de leerkrachten van groep 2 in de afgelopen 5 jaar verschillende keren te maken gehad met lezende kleuters. Gemiddeld ging het om 2 a 3 leerlingen per jaar. Dat is ongeveer toch wel 33 % van de totale groepsverdeling.

Wat hier bij opvalt, is dat de spontane taal en woordenschat bij die leerlingen aanzienlijk was. De score bij de Cito taal voor kleuters was dan ook een hoge A.

Dit zelfde fenomeen was ook te herkennen op de andere nader te benoemen schaduw scholen.

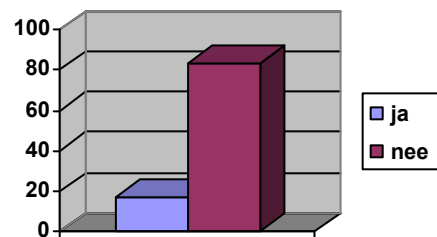
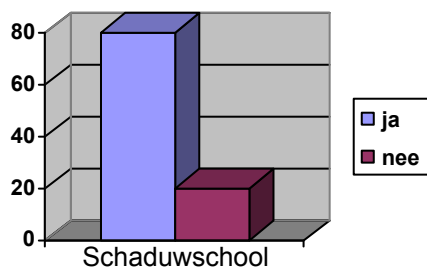
Ik kan lezen! . En hoe nu verder?

Figuur: 1 Heb je te maken gehad met een lezende kleuter?

Vraag:

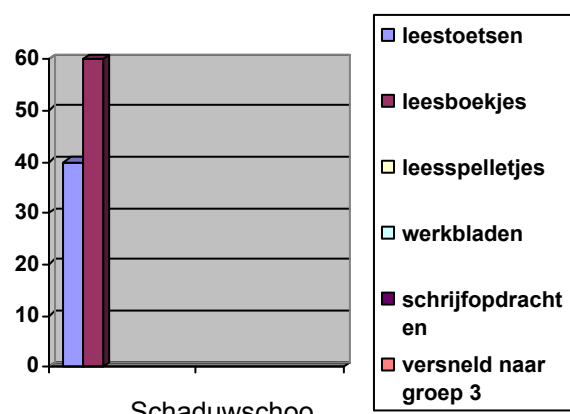
Wordt er gesproken binnen de school over de visie wat betreft de beginnende geletterdheid?

Figuur 2 Wordt er binnen de school over de visie gesproken?

Vraag:

Welke aanpak wordt er gevolgd in de situatie van de lezende kleuter?

Figuur 3: Welke aanpak wordt er gevolgd?

Ik kan lezen! . En hoe nu verder?

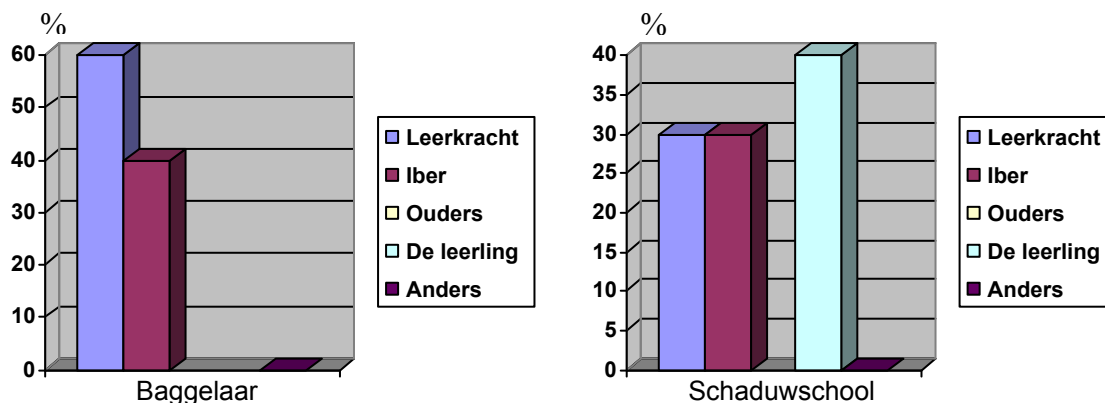
Vraag:

De persoonlijke mening van de leerkrachten m.b.t. het stimuleren van het leesproces is:

Als de leerling erom vraagt, dan dient er op in gespeeld te worden. Het stimuleren van het leesproces wordt zeker als belangrijk gevonden. Wel wordt het plezier dat kinderen er aan beleven, heel belangrijk gevonden.

Vraag:

Op wiens initiatief worden de activiteiten gedaan?

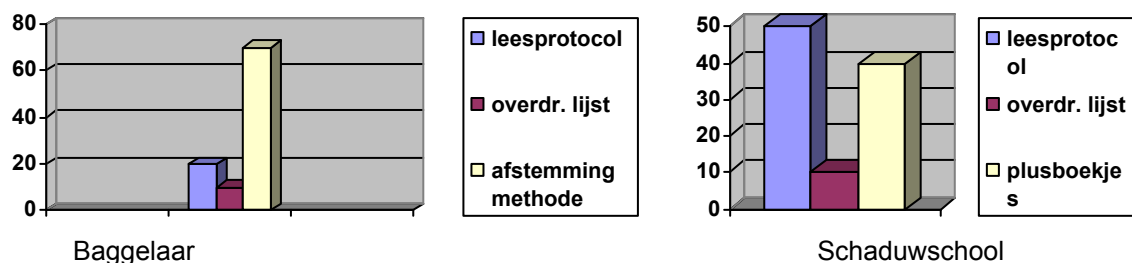

Figuur 4: Wie neemt het initiatief voor extra activiteiten?

Vraag:

Hoe wordt de doorgaande lijn gerealiseerd?

Er wordt gebruik gemaakt van een leesprotocol, hierin wordt vermeld hoe de vorderingen van de leerling zijn. Het leesprotocol wordt als bijlage toegevoegd. Tevens is de methode Veilig Leren Lezen een goed vervolg van de methode Schatkist. De methode sluit aan op de tussendoelen beginnende geletterdheid. Alle aspecten van de beginnende geletterdheid komen vanaf het begin geïntegreerd aanbod. De kinderen die al kunnen lezen worden in de "zongroep" geplaatst, de rest van de kinderen zit in de "maangroep". Kinderen die een begeleide instructie nodig hebben volgen de steraanpak. Elke groep heeft zijn specifieke aanpak en materialen.

Figuur 5 Hoe is de doorgaande lijn gerealiseerd?

Ik kan lezen! . En hoe nu verder?

Vraag:

Welke documenten zijn er aanwezig om de taalontwikkeling te meten?

Kinderen in groep 1 en 2 worden gevolgd m.b.v. de volgende materialen;

- Cito toetsen taal voor kleuters in januari en juni.
- Volgen van de leesontwikkeling. Groepsoverzicht beginnende geletterdheid (bijlage 10)
- Logopedische screening en eventuele actie: taalgroepje, verwijzing naar logopedist, extra aandacht in de groep, herhalingsonderzoek.
- Schatkist lezen heeft een programma voor het meten van de taalontwikkeling. Observatie punten mondelinge taalontwikkeling (bijlage 7)
- Toetspakket beginnende geletterdheid, deze is gedeeltelijk in gevoerd (bijlage 14)

Vraag:

Hoe worden de resultaten geregistreerd?

Voor kinderen die zich zorgelijk ontwikkelen wordt het indicatielijstje vroegtijdig opsporen mogelijke risicolezer ingevuld: eind groep 1 en vervolgens eventueel midden groep 2 en eind groep 2. De resultaten worden opgenomen in een groepsoverzicht beginnende geletterdheid voor groep 1 en groep 2 afzonderlijk. (bijlage 10)

Vraag:

Wordt er over voldoende vaardigheden en kennis beschikt om de lezende kleuter de juiste begeleiding te bieden?

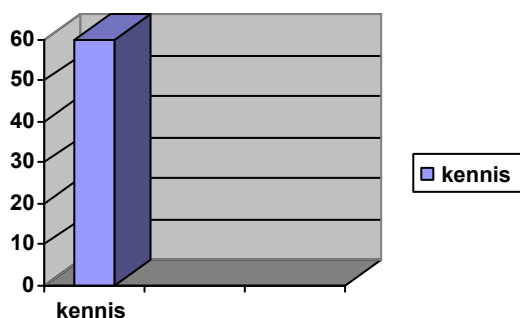
Om de lezende kleuter de juiste begeleiding te kunnen bieden, is het van belang dat de leerkracht over voldoende vaardigheden en kennis beschikt. In dit onderzoek is onderscheid gemaakt tussen het beschikken over kennis (figuur 6) en over van het hebben van vaardigheden (figuur 7)

Momenteel is er niet veel sprake van een opbouw. Hier zou door middel van bijscholing en studie een verrijking van de kennis plaats moeten vinden.

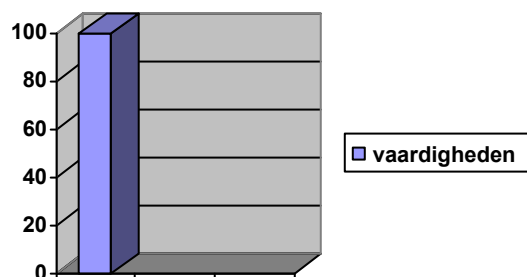
Wel is het duidelijk dat er nog wel het een en ander vast gelegd dient te worden in een borgingsformulier. Vooral de extra werkzaamheden die gedaan worden door de lezende kleuter, dienen een goede opbouw te hebben, waarbij de overdracht naar de volgende groep ook belangrijk is.

Ook werd aangegeven om de werkwijze m.b.t. aanpak lezende kleuter op te nemen in de jaarplanning.

Figuur 7 laat zien dat alle leerkrachten over voldoende vaardigheden beschikken. Er wordt niet aangegeven waaruit die vaardigheden bestaan. Dit zou uitgewerkt kunnen worden in het aanbevelingsprogramma.

Figuur 6 Beschikken van kennis

Figuur 7 Hebben van vaardigheden

Ik kan lezen! . En hoe nu verder?

Vraag:

Wat zie je als stimulerende en als belemmerende factoren op je school m.b.t. begeleiden van de lezende kleuter in groep 2?

Factor	stimulerend	belemmerend
Leerkracht	Het geven van extra uitdaging	Extra werk, veel kopieerwerk.
Leerling	Tegemoet komen aan de leeshonger van de leerlingen	
Leeromgeving	Rijke leeromgeving, veel variatie aanbieden.	
Leermiddelen	Materiaal methode Schatkist biedt veel mogelijkheden op het gebied van beginnende geletterdheid	Aanvullende materialen dienen zelf gezocht te worden.
Visie van de school		Geen duidelijke visie. Ieder werkt voor zich. Er is nog weinig overlapping.

Figuur 8 Wat zijn de stimulerende en belemmerende factoren ?

Vraag:

Welke positieve ervaringen heb je met de methode Schatkist, die je gebruikt?

Schatkist geeft veel mogelijkheden voor de beginnende geletterdheid. Er wordt veel gedifferentieerd. Met name met de zon, maan en sterwoorden. Wel moet je als leerkracht nog wel voor veel aanvullend materiaal zorgen, dit wordt niet altijd als plezierig ervaren. Aan de andere kant kun je wel je eigen invulling geven aan een bepaald thema, met als achtergrond en als rode draad de methode Schatkist.

4.2 Resultaten van het onderzoek onder leerkrachten van groep 3

De leerkrachten van groep 3 zijn jonge beginnende leerkrachten hun ervaring met kinderen die in groep 3 al konden lezen is nog niet zo groot. Er was verdeeldheid de helft had wel enige ervaring ermee en de andere helft niet.

Vraag:

Hoe zijn de kinderen verder begeleid in hun ontwikkeling?

Er wordt extra leerstof aangeboden in de vorm van werkbladen en leesboekjes. Ook worden er extra computeropdrachten, die bij de methode Veilig leren lezen horen, gebruikt.

In een van de andere scholen wordt gebruikt gemaakt van talige hoeken en Humpy Dumpy. En tutor lezen.

Vraag:

Hoe worden deze activiteiten georganiseerd?

De extra werkbladen worden tijdens de les en het lezen op alle momenten wanneer er tijd over is. Het werken met de computerprogramma tijdens de leesles, maar ook tijdens andere momenten. Hier is duidelijk geen vast moment voor gekozen.

Ik kan lezen! . En hoe nu verder?

Op een ander school worden de activiteiten als volgt georganiseerd:
Tegelijk met de leesles worden deze activiteiten gedaan. Deze kinderen lezen dan een ander boekje of de extra bladzijden uit het leesboek. De verwerking is voor deze kinderen dus ook net iets moeilijker. Humpy Dumpy kan vrij zelfstandig gedaan worden en ook de In de talige hoeken wordt in samenwerking met de klassenassistent gewerkt.
Ook werd er gebruik gemaakt van tutor lezen op een vast tijdstip.

Vraag:

Wat is de mening over het stimuleren van het leesproces bij kleuters in groep 2?

Dit stimuleren wordt als noodzakelijk gevonden, omdat er anders kans zou bestaan dat deze kinderen niet uitgedaagd worden en stil zouden kunnen staan in hun ontwikkeling op het gebied van de beginnende geletterdheid. Tevens wordt genoemd dat door het stimuleren van het leesproces er meer interesse in letters en woorden gewekt wordt. Dit kan voordelen opleveren voor de start in groep 3. Wel wordt duidelijk genoemd dat het aanwezig zijn van combinatieklassen toch wel als belemmerd ervaren wordt.
Bij de andere scholen werd een opmerking gemaakt, dat de kinderen er echt wel aan toe moeten zijn, en dat al die bemoeienissen niet ten koste moeten gaan van de verworvenheden van het kleuteronderwijs.

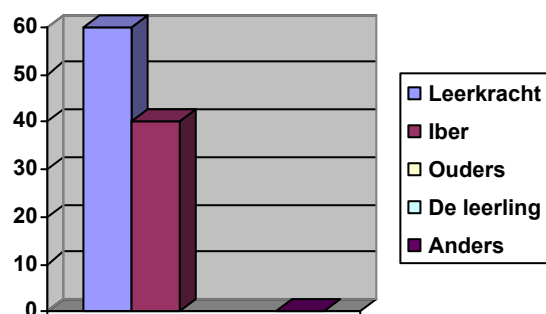
Vraag:

Moeten alle kinderen begin groep 3 hetzelfde basis leerstofaanbod m.b.t. lezen krijgen?

Hierover zijn de leerkrachten het duidelijk eens.
De instap van de leerling hangt duidelijk af van de vaardigheden in het leesproces.
Door middel van een test zou de letterkennis afgenomen moeten worden, om te kunnen zien waar de leerling het beste kan instappen.

Vraag:

Op wiens initiatief gebeurden deze extra activiteiten?

Figuur 9 Op wiens initiatief gebeuren de extra activiteiten?

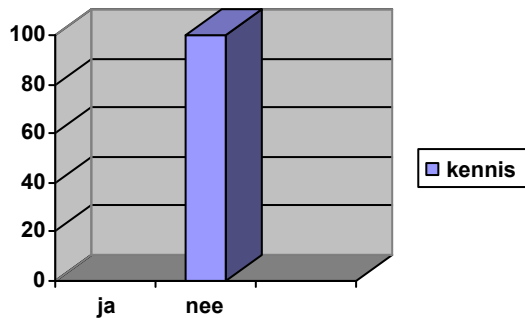
Vraag:

Wordt erover voldoende vaardigheid beschikt bij het begeleiden van de lezende kleuter?

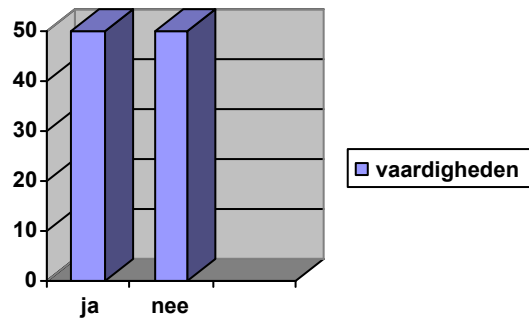
De beide leerkrachten van groep 3 (beiden jonge leerkrachten), geven aan dat er verschillend gedacht wordt over het wel en niet aanwezig zijn van voldoende vaardigheden om kleuters verder te begeleiden. Een goede voorbereiding is hierbij van groot belang. Wel wordt vermeld dat er nog wel enige richtlijnen en een goed beleid hiervoor ontbreekt. Er zou meer een doorgaande lijn in verkregen moeten worden, dit om de begeleiding nog meer te optimaliseren. Goed overleg met de leerkracht van groep 2 is dan ook zeker van belang om voort te gaan op de extra begeleiding en werkwijzen die in groep 2 zijn gehanteerd. Er wordt

Ik kan lezen! . En hoe nu verder?

tevens aangegeven, dat het bieden van handgrepen voor de begeleiding van de lezende kleuter, wordt gewaardeerd.

Figuur 10 Wordt over voldoende kennis beschikt?

Figuur 11 Wordt erover voldoende vaardigheden beschikt?

Vraag:

Wat wordt gezien als stimulerende en wat als belemmerende factoren om deze kinderen van groep 3 extra te begeleiden?

Factor	stimulerend	belemmerend
Leerkracht	Positief, actief enthousiast, Zien dat de kinderen groeien door de extra begeleiding	Meer tijd kwijt, meer voorbereiding en vaak nog zoekend naar passende opdrachten/werkbladen Te weinig tijd door de combinatie 3,4,5.
Leerling	Extra uitdaging, werken op niveau. Dankbaarheid van de kinderen en hun inzet.	Maakt andere opdrachten dan de andere leerlingen van zijn /of haar groep. Niet voldoende inzet van de leerling
Leeromgeving	Rijke leeromgeving kinderen leren van elkaar.	Het niet werken aan hetzelfde kan belemmerd zijn voor de concentratie De combinatiegroep 3,4,5 waardoor er weinig tijd is om naast de instructie momenten tijd te besteden aan het extra begeleiden van groep 3.
Leermiddelen	Verschillende materialen waar veel kinderen mee kunnen werken Nieuwe methode veilig leren lezen, en daarbij het gebruik van het digibord.	Wat moet je wel en wat niet aanschaffen? Zal je het nog vaker gebruiken? Te weinig aansluitend leesmateriaal.
Visie van de school		
Overdracht van groep 2 naar groep 3	Voortgaan op de extra begeleiding en werkwijzen die in groep 2 zijn gehanteerd. Duidelijke informatie over kinderen wat ze wel en niet	Als de informatie niet voldoende is.

Ik kan lezen! . En hoe nu verder?

	beheersen en hoe ze zijn in de klas.	
--	--------------------------------------	--

Figuur 12 In dit overzicht zijn de stimulerende en belemmerende factoren opgenomen.

Vraag:

Hoe is de overdracht van groep 2 naar groep 3 georganiseerd?

De leerkracht van groep 2 bespreekt de leerlingen met de leerkracht van groep 3.

Dit aan de hand van resultaten van de toetsen en voortgangen.

Hierdoor is de leerkracht van groep 3 op de hoogte van de prestaties van de leerlingen uit groep 2.

4.3 Resultaten van het vraaggesprek met enkele lezende kleuters

	vragen	ja	nee	soms	mezelf	broer zus	mama papa	juf
1	Vind je het leuk om letters te leren?	100						
2	Vind je het leuk om letters te schrijven?	100						
3	Van wie heb je letters geleerd?				75		25	
4	Lees je graag op school?	75	25					
5	Lees je graag thuis?	75	25					
6	Lees je liever thuis dan op school?	50	50					
7	Wil je op school liever lezen dan spelen?		100					
8	Word je graag opgehaald uit de klas om met letters bezig te zijn?	50	50					

Figuur 13 Resultaten vraaggesprek lezende kleuter

4.4 Resultaten van de enquête onder de ouders van de lezende kleuters

Bij deze enquête valt op dat de ouders het allemaal belangrijk vinden dat hun kinderen ervaringen op doen uit boeken. Er wordt veel gebruik gemaakt van informatieve boeken en leesboeken. Hun kind is natuurlijk heel nieuwsgierig en leergierig en heeft behoefte aan informatie. Die informatie kan verkregen worden door het lezen en bekijken van de boeken. Die leergierigheid en die brede interesse is wat duidelijk opvalt bij deze kinderen.

Verder is de vraag gesteld of er volgens de ouders voldoende aandacht geschonken wordt aan de doelgroep.

Vraag:

Hoe wordt er door de ouders gedacht over de lezende kleuter?

Het wordt als een verbreding/vergroting van de beleavingswereld van de kinderen gezien.

Hierin zijn alle ondervragende ouders het over eens.

Tevens is het een bevrediging van de nieuwsgierigheid, een ouder heeft gemeld dat het haar kind voldoening geeft en gelukkiger maakt en dit zowel het bezig zijn met het leren lezen zelf als met de inhoud van het gelezen wordt.

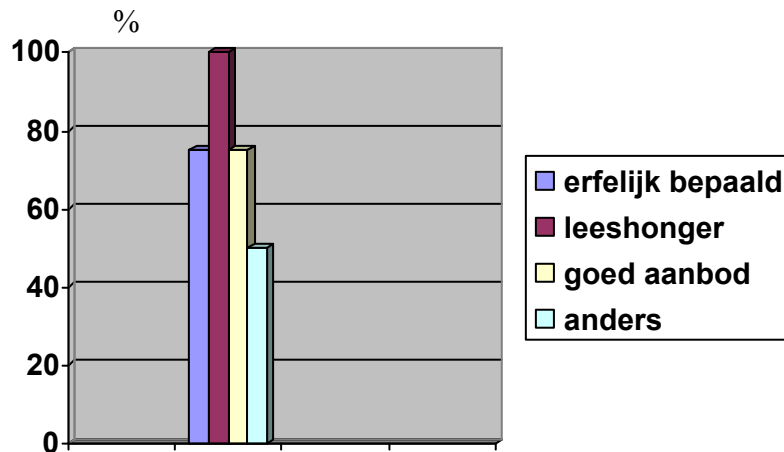
Heel verrassend was een opmerking van een ouder die deze vraag aan haar lezende kleuter voorlegde dat de betreffende leerling het antwoord gaf:

"Ik hoef er weinig moeite voor te doen"

Vraag:

Wat zou de oorzaak kunnen zijn van deze ontwikkelingsvoorsprong kunnen zijn bij uw kind?

Ik kan lezen! . En hoe nu verder?

Figuur 14: Mogelijke oorzaak ontwikkelingsvoorsprong

Vraag:

Wordt er volgens u voldoende aandacht geschonken aan de lezende kleuter?

Deze vraag is door de ouders positief beantwoord. Wel is er een opmerking door een van de ouders bijgeplaatst dat de speciale werkzaamheden niet werden bekend gemaakt er werd wel verteld dat er iets gebeurde, maar er werd niet specifiek uitgelegd wat er gedaan werd. Hier dient wat meer duidelijkheid in verkregen te worden.

Vraag:

Wat vindt u goed gaan?

Het geven van extra werk qua lezen

Er wordt naar een passend aanbod gezocht wat qua lezen aansluit bij de ontwikkeling van de leerling. Er wordt goed gekeken naar het individuele kind.

Vraag:

Wat zou beter kunnen?

De ouders zijn over het algemeen heel tevreden over de gang van zaken, wel zijn er een paar aandachtspunten. Meer laten zien aan de ouders wat er gedaan wordt.

Misschien ook in groep 1 al hier op in spelen, mits het kind dat zelf aangeeft hier behoefte aan te hebben.

4.5 Resultaten verrijking kleuter met ontwikkelingsvoorsprong

Deze enquête is een vervolg van de vragenlijst voor leerkracht van groep 2.

In deze lijst, die ingevuld is door de leerkracht van groep 2 en de IB-er wordt een inventarisatie gemaakt wat er zoal gedaan wordt en wat er aan materiaal aanwezig.

En tevens wordt geïnventariseerd waar nog behoefte aan is.

Dit resultaat wordt meegenomen naar de aanbevelingen die later in het verslag genoemd worden.

Vraag:

Wat wordt er aangeboden als een jongste kleuter een ontwikkelingsvoorsprong heeft?

Hier wordt duidelijk gemaakt dat deze kleuter gedeeltelijk hetzelfde programma volgt, maar daarnaast ook activiteiten van groep 2 mag maken, als het kind dat wil. Er wordt daarbij geen druk uitgeoefend.

Ik kan lezen! . En hoe nu verder?

Vraag:

Wat wordt er aangeboden als een oudste kleuter een ontwikkelingsvoorsprong heeft?

Hierbij is het duidelijk dat deze leerling gedeeltelijk hetzelfde programma volgt als de rest, maar mag daarnaast ook activiteiten doen uit groep 3.

Vraag:

Hoe worden de werkopdrachten voor kinderen met een ontwikkelingsvoorsprong aangepast?

De werkopdrachten worden aangepast, er wordt aanvullend materiaal aangeboden, zoals Slim Kan Lezen, dit is een leesserie voor slimme kleuters met werkboekjes erbij. Deze leesserie is ontwikkeld door Marieke Lambermont en Elenoor van Gerven.

Vraag:

Is er al materiaal aanwezig voor kleuters met een ontwikkelingsvoorsprong?

De IB-er geeft aan dat er buiten de klas nog geen materiaal aanwezig is voor deze doelgroep. Er wordt vooral materiaal nodig gevonden voor werksituaties. Hierbij wordt gedacht aan materiaal gericht op rekenen, taal visuele ontwikkeling, natuur en scheikunde, techniek en materiaal gericht op zelf ontdekken binnen eigen interessevlak. Voor de speelsituaties zou een verrijking op het gebied van hoeken: bouwhoek, zandtafel, watertafel, poppenhoek, winkelhoek, constructiehoek, puzzels. Hierbij wordt duidelijk gemaakt dat een kind met een ontwikkelingsvoorsprong toch gewoon moet kunnen spelen. Hierbij is natuurlijk wel belangrijk om hier voldoende gelegenheid te geven. Een kind met een ontwikkelingsvoorsprong hoeft nog geen hoogbegaafd kind te zijn.

4.6 Resultaat enquête directielid.

Vraag:

Is er een duidelijke visie m.b.t. leesonderwijs op uw school?

Hierop werd geantwoord dat de leerkrachten die visie wel hebben, er wordt daarbij gelet om aan te sluiten bij de spontane ontwikkeling van geletterdheid van kinderen in groep 1 en 2. In deze periode oriënteren kinderen zich op geschreven taal, op leren lezen en schrijven. Er staat echter niets over in het schoolplan. Dit zou in het nieuwe schoolplan voor de periode 2011-2015 wenselijk zijn om daar een en ander in op te nemen over de visie m.b.t. beginnende geletterdheid.

Vraag:

Hoe wordt de doorgaande lijn op uw school gehanteerd?

De doorgaande lijn wordt o.a. gewaarborgd door op elkaar aansluitende methoden, zoals Schatkist en Veilig Leren Lezen, en de gezamenlijke leerling-besprekingen.

Vraag:

Wordt er volgens u over voldoende kennis beschikt m.b.t. de geletterdheid bij kleuters door de verschillende kleuters?

Er is voldoende kennis in huis bij de leerkrachten onderbouw, wat betreft de geletterdheid. Wel zou er op het gebied van wat te doen met de lezende kleuter, wat is verantwoord aanbod voor de lezende kleuter nog wel wat verbeterd worden.

Vraag:

Moeten alle leerlingen begin groep 3 hetzelfde leerstofaanbod krijgen?

In veel gevallen is de startpositie van de kinderen verschillend, dus moet ook het aanbod daarop afgestemd worden. De nieuwe methode "Veilig Leren Lezen" speelt daar goed op in door onderscheid te maken in zon, maan en ster kinderen en een daarbij passend aanbod.

Ik kan lezen! . En hoe nu verder?

Dit kan heel goed verwerkt worden in een groepsplan lezen.

Vraag:

Wat is uw persoonlijke mening m.b.t. het stimuleren van het leesproces bij kleuters in groep 2?

Het stimuleren van het leesproces bij kleuters is een belangrijke zaak, het doel is de kinderen klaar te stomen voor het leesproces in groep 3. Naarmate het schooljaar van groep 2 vordert is het belangrijk dat de ontluikende geletterdheid bij kleuters gestimuleerd wordt. Daarbij moet wel rekening gehouden worden met de (on) mogelijkheden en behoeften van het kind.

Vraag:

Heeft het stimuleren van het leesproces bij kleuters een positieve uitwerking op het leesproces in groep 3?

Hierop wordt geantwoord dat hoe meer ze in aanraking komen met taal en lezen, des te meer profijt ze daarvan hebben in hun verdere schoolloopbaan.

Vraag:

Hoe is de overdracht van groep 2 naar groep 3 georganiseerd?

Aan het van het schooljaar in de laatste leerling bespreking worden de leerlingen besproken. Doordat bij alle leerling besprekingen alle leerkrachten aanwezig zijn is iedereen op de hoogte van de ontwikkelingen en evt. bijzonderheden van de leerlingen door de jaren heen.

Vraag:

Bent u tevreden over de hantering van het beleid aangaande de beginnende geletterdheid op uw school?

Op deze vraag werd duidelijk dat er geen duidelijkheid is over het beleid aangaande beginnende geletterdheid. Wel werd er een tevredenheid uitgesproken over de manier waarop met de lezende kleuter wordt gewerkt.

Hoofdstuk 5 Conclusies en aanbevelingen

5.1 Conclusies en aanbevelingen

Na het literatuuronderzoek en het praktijkonderzoek kan ik conclusies en aanbevelingen doen richting directie, de intern begeleider en de leerkrachten van groep 1,2 en 3 op basisschool de Baggelaar. De conclusies worden hieronder opgesomd en zijn in een kader geplaatst, de conclusies van de theoretisch kader zijn blauw gemarkeerd en de praktijkconclusies geel, aanbevelingen zijn aangevinkt en staan onder de conclusies. Om alle aanbevelingen overzichtelijk en duidelijk te maken heb ik de aanbevelingen tevens in een schema gezet en opgenomen in een meerjarenplan. Dit meerjarenplan is als bijlage 11 toegevoegd. De opbrengt van dit onderzoek of wel de slotconclusie is gemarkeerd in roze.

. Het hebben van een duidelijke visie.

Het hebben van een duidelijke visie is volgens de literatuur heel belangrijk voor een goed resultaat. Modern taalonderwijs is interactief van aard en bevat veel discussies tussen leerlingen en leerkracht. Vanuit deze visie zijn drie belangrijke uitgangspunten geformuleerd. Namelijk het sociaal leren, betekenisvol leren en strategisch leren. Vanuit deze opvattingen zijn de tussendoelen opgesteld door het Expertisecentrum Nederlands.

Heel duidelijk is bij dit onderzoek naar voren gekomen dat de visie over beginnende geletterdheid niet erg duidelijk is voor een ieder. Dit dient op het programma gezet te worden en regelmatig geëvalueerd te worden. De visie over beginnende geletterdheid opnemen in het schoolplan, en met name ook de visie over de lezende kleuter apart vermelden. Tijdens teamvergaderingen kunnen deze zaken besproken worden. Wat duidelijk op valt is dat het gedeelte van de visie van de school niet ingevuld is. De visie wordt genoemd als een niet aanwezig zijn en niet duidelijk omschreven iets. Er is weinig samenhang te bespeuren. Hier dient aandacht aangeschonken worden en kan mee genomen worden in de aanbeveling. Met een goede visie op je onderwijs kun je goede resultaten boeken!

✓ In het schooljaar 2011- 2012 zullen de leerkrachten zich beraden en uitspreken over hun visie op de geletterdheid. Hier dienen dan enkele teamvergaderingen aangewijd te worden. Er zal gereageerd en geanticipeerd worden op bepaalde "Mythen" en het leren lezen" van Vernooy (2003). Deze mythen worden als bijlage 13 toegevoegd. Dit alles zal gerapporteerd worden en in een borgingsformulier vastgelegd worden.

2. Goed afstemmen en doorspelen aan elkaar.

Conclusie op basis van de theorie van voor- en tegenstanders met betrekking tot het lezen in groep 2 is, dat het in alle gevallen noodzaak blijft steeds naar het individuele kind te kijken. Aandachtspunt blijft steeds daarbij goed naar het totale kind te kijken, omdat het tempo waarin kinderen zich ontwikkelen verschilt. Er moet weliswaar rekening worden gehouden met de ontwikkelingsfase waarin een kind zit, maar het kind moet ook in de gelegenheid worden gesteld en waar nodig gestimuleerd worden, om zich verder te ontwikkelen (Vernooy, K. 2004). Onderzoek heeft uitgewezen dat extra stimulans van geletterde activiteiten positief effect heeft, mits dit gebeurt onder begeleiding van een deskundige leerkracht (IRA 2000). Wanneer een kleuter werkelijk blij geeft aan lezen toe te zijn, verdient het aanbeveling aan deze behoefte tegemoet te komen. Om als leerkracht deze kleuter daarbij goed te begeleiden, is kennis van het aanvankelijk leesproces een vereiste.

Ik kan lezen! . En hoe nu verder?

Onderwijs aan kleuters is niet gebaat bij een didactische methodische aanpak, maar moet ieder kind, dus ook de lezende kleuter, kansen bieden zich verder te ontwikkelen op een manier die past binnen het kleuteronderwijs.

Alle leerkrachten zijn positief over het feit dat het leesproces in de kleutergroepen meer gestimuleerd gaat worden. Wel wordt hierbij belangrijk gevonden dat er een goede afstemming aanwezig moet zijn, zodat de leerkracht van groep 3 weet wat er in de kleutergroepen gedaan is met betrekking tot het aanleren van letters en het leren lezen. Dit om herhaling te voorkomen voor kinderen die dat niet nodig hebben.

✓ Komen tot een eenduidige werkwijze ten aanzien van het begeleiden van kleuters met een ontwikkelingsvoorsprong is een vereiste. Dit vast leggen in een soort logboek en dit steeds weer evalueren en bijwerken.

✓ In het schooljaar 2011-2012 zullen de leerkrachten een logboek bijhouden bij het begeleiden van kleuters met een ontwikkelingsvoorsprong. Deze naar behoeven evalueren en bijwerken.

3 Kinderen met een ontwikkelingsvoorsprong hebben over het algemeen een groot aanpassingsvermogen.

Om te voorkomen dat deze kinderen gaan onderpresteren is het belangrijk dat kinderen met een ontwikkelingsvoorsprong op het gebied van lezen ook in de kleutergroepen voldoende uitdaging krijgen. Bovendien dient het materiaal aan te sluiten bij de belevingswereld van het kind, hij of zij moet er handelend mee bezig kunnen zijn. Het bevorderen van de samenwerking dient ervoor om het kind geen uitzonderingspositie in te laten nemen. Tevens dienen de materialen een verplichtend karakter te hebben en eenvoudig in gebruik te zijn, zodat er zelfstandig mee gewerkt kan worden.

Je moet inzetten op de belevingswereld van het kind. Een leerling die behoefte heeft aan meer uitdaging, dient ook meer verrijkingsstof te ontvangen. Anders komt het gevaar om de hoek kijken dat de leerling zich gaat aanpassen aan de andere leerlingen. Ook een kind met een ontwikkelingsvoorsprong dient geprikkeld te worden om tot hogere prestaties te komen. Dit allemaal op een wijze die voor de doelgroep geschikt is. Er moet niet voorbijgegaan worden aan het speelse en ontdekkend vermogen van de leerling. Dit geeft de juiste bodem voor een goed resultaat.

✓ In het schooljaar 2011 -2012 wordt materiaal ontwikkeld, dat ingezet kan worden in de groep 2 voor de kleuter met een ontwikkelingsvoorsprong. Hierbij dient gelet te worden op het gebruiksgemak van het materiaal, de hoeveelheid van het materiaal is en of het niveau van het materiaal goed is.

4. Het is heel erg belangrijk dat je goed weet wat de leerlingen wel en niet kunnen vanuit groep 2 zodat je in groep 3 daarop in kunt spelen.

Voordat je aan het werk gaat met de lezende kleuter dien je eerst de ontwikkeling van de leerling goed in kaart te brengen. Dit wordt verkregen door middel van het afnemen van screeningsformulier Beginnende Beletterdheid en de Cito toets Taal voor kleuters. Ook de signaleringlijst voor kleuters (bijlage 8) kan hierbij gebruikt worden

Ik kan lezen! . En hoe nu verder?

Daarnaast is zaak om een rijke leeromgeving te creëren en daarbij veel gebruik te maken van interactieve gesprekken van hoge kwaliteit.

Een goede afstemming is vereist, zodat de leerkracht van groep 3 weet wat er in de kleutergroepen gedaan is met betrekking tot letters en lezen. Dit om herhaling te voorkomen voor kinderen die dat niet nodig hebben.

✓ In het schooljaar 2011-2012 zullen de leerkrachten van groep 2 het groepsoverzicht beginnende geletterdheid bijhouden. En van daaruit het groepsplan beginnende geletterdheid maken. Met vermelding van welke instructie en materialen nodig zijn om het onderwijsdoel te bewerkstelligen.

5. Letterkennis en de letters benoemen is een van de belangrijkste voorspellers voor het toekomstige lezen. (paragraaf 2.7, Vernooy, 2005)

Een kind dat bij binnenkomst in groep 3 al behoorlijk wat letters kent, zal over het algemeen genomen makkelijker leren lezen. Om hiervoor te zorgen is het goed dat in groep 1 en 2 al voldoende aandacht besteed wordt aan letters. Dit moet op een manier gebeuren die past bij de kleuter.

- ✓ In het schooljaar 2011 -2012 worden in groep 2 alle letters aangeboden.
- ✓ In het schooljaar 2012 -2013 wordt bekeken welke letters in groep 1 aan bod zullen komen.

6. In een uitnodigende en uitdagende leeromgeving kunnen kleuters zich beter ontwikkelen (paragraaf 1.2,2.4)

Bij de verrijkingsstof dient dus duidelijk rekening gehouden te worden met het aanbieden van een uitdagend aanbod. Het denkproces dient hierbij voortdurend gestimuleerd te worden. De leerlingen dienen daarbij handelend bezig te zijn en de hierboven beschreven handreikingen dienen in acht genomen te worden.

De lezende kleuter in groep 2, waar het in dit onderzoek om gaat, blijkt op school wel te willen lezen, maar geeft in veel gevallen toch de voorkeur om te spelen als het de eigen klassenomgeving betreft. De meeste van deze kleuters hebben zichzelf het lezen meester gemaakt. Op school willen ze af en toe wel met geletterde activiteiten en lezen bezig zijn. Het bieden van een rijke geletterde omgeving is daarbij zeer gewenst.

Ik wil zorg dragen dat de leeromgeving een omgeving is die aantrekkelijk en inspirerend is voor de lezende kleuter, waarbij gedacht moet worden aan een ruim en gedifferentieerd aanbod aan te bieden. Tevens dient er ook in de vervolggroepen die uitdagende leeromgeving gecreëerd te worden.

✓ In het schooljaar 2011- 2012 zal er kritisch geïnventariseerd worden en veel aandacht geschonken worden om de leeromgeving nog uitnodigend en uitdagend te laten zijn.

7. Ik heb wel enige kennis , maar zou wel meer handreikingen willen hebben om met de lezende kleuter verder te gaan (4.2).

Er zal meer kennis en vaardigheid verkregen moeten worden om,om te gaan met de kleuter met een ontwikkelingsvoorsprong

Ik kan lezen! . En hoe nu verder?

- ✓ In het schooljaar 2011-2012 krijgen de leerkrachten van groep 3 nascholing. Deze nascholing richt zich specifiek op het omgaan met kinderen die bij binnenkomst van groep 3 al kunnen lezen

8. De leerkracht is een allesbepalende factor. (2.3)

In dit onderzoek komt sterk naar voren dat, de leerkracht een belangrijke invloed heeft op het verloop van de verdere ontwikkeling van de lezende kleuter. Met name het fonemisch bewustzijn dient op de juiste manier geoefend te worden. Haar houding en manier van werken met die leerling is heel belangrijk. De leerkracht is de belangrijkste voorwaarde voor goed leesonderwijs. De leerkrachten kunnen met vragen en coaching terecht bij de interne begeleider en de directie. In ons geval op c.b.s. de Baggelaar is dat een en de zelfde persoon.

De rol van de leerkracht dient te zijn: het signaleren en volgen van de ontwikkeling van de leerling. De methode Schatkist maakt ruim gebruik van differentiatie mogelijkheden. De leerkrachten kunnen met vragen en coaching terecht bij de interne begeleider en de directie. In ons geval op c.b.s. de Baggelaar is dat een en de zelfde persoon.

- ✓ Vanaf het schooljaar 2011-2012 kunnen leerkrachten met vragen over het geven van goed leesonderwijs of voor coaching de directie, de intern begeleider of de schoolbegeleider raadplegen.

9. Het is van belang om goed in kaart te brengen wat een kind kan op het gebied van lezen. (4.8)

Voor de leerkrachten van groep 3 is het belangrijk om te weten wat het instapniveau van alle kinderen is. De resultaten van de toetsen die vanaf schooljaar 2011- 2012 afgenomen zullen gaan worden geven een duidelijk beeld van elk kind. Om dit beeld nog completer te maken is het aan te bevelen om de computertoets , behorend bij Veilig Leren Lezen eind groep 2 af te nemen. Voor de kinderen die al kunnen lezen zijn nog een aantal punten van belang om te weten, namelijk een score op "DMT". Kaart 1, waarnemingen rondom zelfstandigheid, leesbeleving, en motivatie. Wanneer er meer dan 20 woorden gelezen worden op DMT kaart 1 dient de AVI afgenomen te worden. Op basis van deze gegevens kan de leerkracht van groep 3 voorgaand aan het schooljaar de kinderen indelen in niveau groepen. De kinderen krijgen vanaf dag 1 les op het gebied van lezen dat passend is bij het niveau van het kind.

De instap van de leerling hangt duidelijk af van de vaardigheden in het leesproces. Door middel van een test zou de letterkennis afgenomen moeten worden, om te kunnen zien waar de leerling het beste kan instappen.

- ✓ Vanaf het schooljaar 2011-2012 neemt de leerkracht van groep 2 aan het einde van het schooljaar de computertoets af, behorend bij 'Veilig Leren Lezen'.
- ✓ Vanaf het schooljaar 2011-2012 heeft de leerkracht van groep 3 voorgaand aan het schooljaar een duidelijk beeld van het niveau van het kind op het leesgebied. Dit doordat de leerkrachten van groep 2 de toetsen 'Taal voor kleuters', screeningsinstrument Beginnende Geletterdheid en een lettertoets afnemen. Daarnaast worden er bij lezende kleuters ook de "DMT" en eventueel 'AVI' afgenomen. De leerkracht observeert bij lezende kleuters op

Ik kan lezen! . En hoe nu verder?

zelfstandigheid, leesbeleving en motivatie. Dit wordt ingevuld op het groepsoverzicht en besproken tijdens de overdracht van groep 2 naar groep 3.

10. Het is van belang om een goed contact te hebben met de ouders van de leerlingen.
(4.4)

In de literatuur komt sterk naar voren dat ervaringen die kinderen in de voorschoolse periode opdoen, een grote rol spelen op het niveau van geletterdheid waarmee ze de basisschool instromen. Een goede wisselwerking van contact, kan problemen bij de leerlingen makkelijk tot een oplossing brengen door dit in samenwerking met de ouders te doen.

De ouders geven duidelijk te kennen dat ze heel tevreden zijn over de benadering van de lezende kleuter en het aanbod wat geboden wordt. Er wordt goed gekeken naar het individuele kind en er wordt passend onderwijs geboden. Wel zou er nog beter gecommuniceerd moeten worden naar de ouders toe. Dit moet meegenomen worden in de aanbevelingen. Ook dient er aandacht voor de kleuter in groep 1 die een ontwikkelingsvoorsprong heeft, te zijn.

✓ Tijdens alle nu volgende schooljaren zal er steeds een open communicatie plaats vinden met de ouders van de leerlingen die een ontwikkelingsvoorsprong hebben. De resultaten zullen getoond worden en geëvalueerd. Ook zal er plaats zijn voor inbreng van die ouders.

Opbrengst van het onderzoek

Leren lezen is een tijdelijke activiteit, wie het eenmaal beheerst kan er niet meer vanaf (Vernooy, K. 2003). Het is dan dus de kunst deze kinderen plezier te laten beleven aan het bezig zijn met taal.

Hieraan kunnen leerkrachten en ouders een positieve bijdrage bijdragen leveren door het kind goed te begeleiden, op de manier zoals in dit onderzoek al verschillende voorbeelden van genoemd zijn. Vooral de handreikingen (genoemd in 2.6) waar kleuters met een ontwikkelingsvoorsprong behoefte aan hebben dienen goed in acht genomen te worden.

Uit dit onderzoek is duidelijk geworden dat de meningen met betrekking tot het stimuleren van geletterdheid en met name het stimuleren van de kleuter met een ontwikkelingsvoorsprong positief zijn. Het belang van het aanbieden van begeleiding aan de lezende kleuter en het positief effect ervan, blijkt duidelijk uit de literatuur en de praktijk.

Wanneer een kleuter de behoefte heeft om te lezen, dan is er in het kader van dit onderzoek geen reden om daar niet de gelegenheid voor te geven. Hierbij moet de doorgaande lijn wel in acht genomen worden.

Door de vragenlijsten zo op te stellen is er een duidelijk beeld ontstaan van de situatie op de Baggelaar met betrekking op de begeleiding van de kleuter met een ontwikkelingsvoorsprong. Ook zijn er enkele tekortkomingen opgedoken, deze punten zijn in de aanbevelingen verwerkt, en in een meerjarenplan opgenomen.

Het omgaan met de lezende kleuter heeft natuurlijk zijn voortgang in de andere groepen. Bij een volgend onderzoek zou die doorgaande ontwikkeling in kaart gebracht kunnen worden.

Ik kan lezen! . En hoe nu verder?

Nawoord:

Allereerst ben ik heel veel dank verschuldigd aan mijn man die me steeds weer heeft gestimuleerd om door te gaan en het tot een goed eind te maken.

Mijn collega's wil ik ook bedanken voor hun inbreng.

De inbreng van de ouders was voor mij een zeer waardevolle aanvulling voor mijn praktijkonderzoek.

Dit onderzoek heeft me tot nog een ander te onderzoeken onderwerp geleid.

Hoe zal het al die leerlingen in de loop der jaren zijn vergaan die een voorsprong hadden in de begingroep van de basisschool. Wat is er van hen geworden?

Heeft al die extra aandacht en inspanning voldoende vruchten afgeworpen?

Ik heb me voorgenomen om hier, nadat dit onderzoek helemaal is afgerond, mee verder te gaan.

.....**En natuurlijk last but not least, de doelgroep,
mijn geweldige kleuters!!!!!!**

Bedankt!!🌟

Moge dit onderzoek er aan bijdragen om de lezende kleuter op de Baggelaar goed tot zijn recht te laten komen, zodat de leerling het gevoel krijgt, en heeft, ik wordt gehoord er wordt aan mij niet voorbij gegaan.

Ik kan lezen!! En zo ga ik verder!!

Ik kan lezen! . En hoe nu verder?

Literatuurlijst:

Aarnoutse, C.A.J. (2004) *Ontwikkeling van beginnende geletterdheid*. Nijmegen, Thieme mediacentrum.

Adams, M.J. (1990) *Beginning to read. Learning and thinking about print*. Cambridge, MA: MIT Press.

Ahlers, L. (2006) Basisstructuur doorgaande leeslijn. Doorgaande leeslijn 3-13 jarigen. Amersfoort :CPS

Boyer, E.L. (1995) *The basic school: A community for learning*. Princeton, NJ: The Carnegie Foundation for the Advancement of Teaching.

Braams, T. Bosman , A.M.T. (2004|

Damhuis, R. & Litjens, P. (2003) *Mondelinge communicatie* Drie werkwijzen voor mondelinge taalontwikkeling. Nijmegen : Expertisecentrum Nederlands.

Drent, S. en Gerven, E. van, (2007)*Professioneel omgaan met hoogbegaafde leerlingen in het basisonderwijs* Koninklijke van Gorcum.

Ehri, L. C. & McCormick, S. (1998) *Phases of word learning: implications for instruction with delayed and disabled readers*. Reading & Writing Quarterly,

Elsacker, W. van, Beek , A. van der, Hillen, J. & Peters, S. (2006) *De taallijn*. Interactief taalonderwijs in groep 1 en 2 (2006) Expertisecentrum Nederlands, Nijmegen.

Gerven van E (2008)*Slimme kleuters: Omgaan met ontwikkelingsvoorsprong*, artikel gepubliceerd op de website van Slim! Digitaal

Goorhuis- Brouwer, S. (2006) *Mogen peuters nog peuter en kleuters nog kleuteren?* In de wereld van het jonge kind (januari 2006).

Heetveld, G. (2001) *Ontwikkelings- en leerpsychologie*. Leeuwarden : Noordelijke Hogeschool Leeuwarden.

Inspectie Onderwijs (2006) Brochure: *Iedereen kan leren lezen* inspectierapport (september 2006)

International Reading Association (2000) Position Statement: *Making a difference means making it different*. Honouring children's rights to excellent reading instruction Delaware, International Reading Association.

Janssen –Vos (1997) *Basisontwikkeling in de onderbouw*. Assen: van Gorcum

Janson, D (2004) Hoera ik kan lezen ; kinderen die al heel goed lezen in groep 3. In talent maart 2004.

Joyce, B. Hryauk, M. and Colhoun, E. (2003) Learning to read in kindergarten: has curriculum development bypassed the controversies? In Phi Delta Kappan (October 2003)

Ik kan lezen! . En hoe nu verder?

Kleef, M. van en M. Tomesen (2002) *Stimulerende lees- en schrijfactiviteiten in de onderbouw Prototypen voor het creëren van interactieve leessituaties en het ontlocken van (nieuw) schrijfgedrag*, Expertisecentrum Nederlands, Nijmegen.

Koepel Hoogbegaafdheid, Brunia, R. ,Frumau, M. Gerven, E. ,Janson, D., Koenders, Y., Peters, W. (2007) *Hoogbegaafde kinderen zijn anders ... en dat mag!*: Informatie voor leerkrachten en ouders. info@koepelhb.

Kruijff de T. (2007) *Hoogbloeiers laat ze bloeien: Kleuters met een ontwikkelingsvoorsprong*. Stichting Onderwijs maak je samen.

Neuman Susan B. Carol Copple, and Sue Bredekamp.(2004) *Learning to read and Write: Developmentally Appropriate Practices for Young Children*. National Association for the Education of Young Children- Washington D.C.

Smits, A , Braams, T. (2006) *Dyslectische kinderen leren lezen* Meppel: Boom

Tomesen, M en M van Kleef (2006) *Strategisch lezen en schrijven met jonge kinderen*. Prototypen voor lees en schrijfonderwijs in betekenisvolle contexten. Nijmegen: Expertisecentrum Nederlands.

Verhoeven, L. & Aarnoutse, C. (1999a) *Interactief taalonderwijs: balans tussen constructief en instructief leren*. Spiegel, 17, 9-29.

Verhoeven , L. & Aarnoutse, C. (1999) *Tussendoelen beginnende geletterdheid*. Een leerlijn voor groep 1 tot en met 3. Nijmegen: Expertisecentrum Nederlands.

Vernooy, K. (2003) *Mythen en het leren lezen*. Via www.cps.nl

Wetering, M. v. der M. *Schatkist en de beginnende geletterdheid*.

Yopp, H. K. en Yopp, R. H. (2000) *Supporting phonemic awareness development in the classroom*. In: The reading teacher vol. 54 no. 2.

Websites:

www.expertisecentrum.nl

www.cps.nl

www.slim-digitaal.nl

www.hoogbegaafdvlaanderen.be

Ik kan lezen! . En hoe nu verder?

Bijlagen:

1. Enquête de lezende kleuter in groep 2
(voor leerkrachten van groep 2)
2. Enquête de lezende kleuter in groep 2
(voor leerkrachten van groep 3)
3. Vraaggesprek met de doelgroep, de lezende kleuter
4. Vragenlijst voor de ouders van de lezende kleuter
5. Enquête directielid
6. Enquête verrijking ontwikkelingsvoorsprong bij kleuters
7. Observatiepunten mondelinge taalontwikkeling (Schatkist)
8. Signaleringslijst voor kleuters (Expertisecentrum Nederlands)
9. Kleuters die willen/beginnen met lezen (www.hoogbegaafdvlaanderen.be)
10. Groepsoverzicht beginnende geletterdheid. (W. de Jong, schoolbegeleider)
11. Meerjarenplan
12. De 7 hoofdgebieden van het leesonderwijs. (K. Vernooy)
13. Mythen en het leren lezen (K. Vernooy)
14. Toetspakket beginnende geletterdheid (Aarnoutse)